

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра економічної теорії

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Економічна аналітика

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Аналіз впливу війни на аграрний сектор України»

здобувача Сенюка Гліба Андрійовича _____
(підпис)

Науковий керівник: кандидат екон. наук, доц. Колядич О. І.

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: доктор екон. наук, проф. Кириленко В.І.

(підпис)

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
(назва факультету / навчально-наукового інституту)

Кафедра економічної теорії
(назва кафедри)

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

ЕКОНОМІЧНА АНАЛІТИКА
051 - ЕКОНОМІКА

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант) освітньо-
професійної програми

А.Г. Котенок

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В.І. Кириленко

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти _____ **Сенюку Глібу Андрійовичу** _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ **Очної (денної)** _____ **форми навчання**

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Аналіз впливу війни на аграрний сектор України»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "12" вересня 2023 р. № 1551-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах зібраних і проаналізованих самостійно та зазначених у списку використаних джерел.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ
Розділ 2	АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЯВНОГО СТАНУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ
Розділ 3	ОСОБЛИВОСТІ НАЯВНИХ ПЕРЕШКОД ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

Об'єкт дослідження:	Об'єктом дослідження є система економічних відносин в аграрному секторі України в умовах війни
Предмет дослідження:	Предметом дослідження є особливості та потенційні можливості аграрного сектору України в умовах війни та повоєнний час
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Метою дослідження є дослідження та ретельний аналіз наслідків війни для аграрного сектору України, щоб визначити структурні та функціональні зміни, які відбулися в секторі, пріоритети, які необхідно зберегти, та потенційні можливості, які існують для підтримки. Дослідження спрямоване на визначення впливу військового конфлікту на стан агропромислового комплексу України, інфраструктуру, ринки збуту та соціально-економічний стан сільського господарства України.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	1) визначаються загальні теоретичні характеристики агропромислового комплексу України2) уточнюються форми господарювання в секторі АПК3) описуються процеси державного регулювання сектору
У розділі 2	1) аналізується ступінь завданої шкоди від військових дій у сфері агропромислового комплексу, визначаються встати потенційних ресурсів та можливих доходів2) визначається структура експорту агропромислової продукції України, порівняння поточних об'ємів експорту з даними попередніх років та3) описується точні кількісні та фінансові показники та результати щодо випуску та кількості виробленої продукції в аграрному секторі України

У розділі 3

1) аналізується ступінь завданої шкоди від військових дій у сфері агропромислового комплексу, визначаються встати потенційних ресурсів та можливих доходів

2) визначається структура експорту агропромислової продукції України, порівняння поточних об'ємів експорту з даними попередніх років

3) описується точні кількісні та фінансові показники та результати щодо випуску та кількості виробленої продукції в аграрному секторі України

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Колядич Олександр Іванович

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

Сенюк Гліб Андрійович

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 79 сторінок, 3 таблиці, 1 малюнок, список використаних джерел з 50 найменувань.

Назва кваліфікаційної магістерської роботи: Аналіз впливу війни на аграрний сектор України

Актуальність: Військові дії створюють серйозні перешкоди та небезпеки для підтримки сільськогосподарського виробництва, продовольчої безпеки, забезпечення населення основними ресурсами та економічного розвитку країни. Вивчаючи вплив конфлікту на сільське господарство, можна точно визначити ці проблеми, розробити плани відновлення та зробити обґрунтований вибір, який сприятиме довготривалості та успіху сільської місцевості в Україні.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – є аналіз впливу війни на аграрний сектор України з метою визначення його основних змін, проблем та перспектив.

Завданням кваліфікаційної роботи є:

1. Визначити сутність та особливості підходів до трактування загальних теоретичних основ функціонування сектору АПК України.
2. Проаналізувати наявні форми господарювання сектору аграрного господарства, шляхи та потенціал його розвитку.
3. Визначити загальні особливості державного регулювання у функціонуванні агропромислового сектору України.
4. Проаналізувати реальні збитки та потенційні недоотримані прибутки від збройної агресії РФ.
5. Дослідити динаміку цін на сільськогосподарську продукцію та експортний потенціал АПК України в умовах війни.
6. Визначити потенційні проблеми бюрократичного характеру процесу та загальні принципи відновлення АПК України.

7. Описати основні шляхи відбудови інфраструктури агропромислового комплексу та визначити шляхи розширення експортного потенціалу.

8. Проаналізувати програми допомоги та механізми відшкодування збитків для підприємств аграрного сектору.

Об'єкт дослідження є система економічних відносин в аграрному секторі України в умовах війни.

Предмет дослідження є особливості та потенційні можливості аграрного сектору України в умовах війни та повоєнний час

Методи дослідження з визначенням отриманих за їх допомогою результатів: Для максимального обґрунтування завдань дослідження, у роботі будуть використані такі загальні методи дослідження як: метод порівняння; метод аналізу; метод спостереження.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів: Отримані результати дослідження можуть використовуватися в умовах українських реалій для оцінки поточного стану функціонування аграрного сектору України, визначення його можливих шляхів розвитку.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи: 2023

Рік захисту роботи: 2023

Ключові слова: війна, експорт, вторгнення, аграрний сектор, Україна.

Відгук
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «Економічна аналітика»

Сенюка Г.А.

на тему: **«Аналіз впливу війни на аграрний сектор України»**

1.Актуальність теми. Аграрний сектор є ключовим галуззю економіки України. Сільське господарство забезпечує продовольчу безпеку країни, створює робочі місця для значної частини населення та здійснює суттєвий внесок у валовий внутрішній продукт (ВВП). Дослідження в цьому напрямку допомагає зрозуміти та вирішувати економічні проблеми, з якими стикається сільськогосподарський сектор в умовах війни. Саме тому, тема кваліфікаційної магістерської роботи, виконаної Сенюком Г.А., відзначається глибокою актуальністю в контексті економічної аналітики та господарської практики сучасної України, в екстремальних умовах війни.

2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи: 1) в роботі розглянуто теоретичні засади структурної побудови та функціональні основи АПК України, а також здійснено аналіз більшості форм організації суб'єктів аграрної сфери; 2) перевагою роботи є її аналітична складова, пов'язана не тільки з економічними факторами, але й проблематикою, яка ґрунтується на концептуальних підходах сталого розвитку, зокрема розглянуто аспекти соціальної та екологічної відповідальності усіх учасників взаємодії в сфері АПК; 3) автор акцентує увагу на нових для України моделях відносин в АПК, зокрема моделі спільного використання врожаю (CSA) і обґрунтовує її ефективність в умовах ризиків воєнного часу та вказує на перспективи солідарного сільського господарства у повоєнний період; 4) в роботі порівнюється аграрна політика в ЄС з відповідною політикою в Україні, з подальшим окресленням перспектив, які очікують на АПК України в євроінтеграційних процесах; 5) не зважаючи на складнощі з доступом до статистичних даних, в роботі мають місце окремі показники за поточний рік.

3. Наявність самостійних розробок автора. Оригінальною розробкою автора слід вважати аналіз збитків АПК України від зовнішньої агресії росії.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:

Комплексність і взаємопов'язаність визначених Сенюком Г.А. заходів з відновлення інфраструктури АПК України та розширення ринків збуту може сприяти розробці найбільш доцільної стратегії відновлення сфери сільського господарства України під час та після війни.

5. Наявність недоліків:

В роботі мають місце недоліки стосовно виконання завдань, поставлених її автором, зокрема: не приведено трактування загальних теоретичних основ функціонування сектору АПК України науковців, дослідників даної сфери; слід вважати недостатнім аналіз збитків АПК України від зовнішньої агресії росії, оскільки приведені дані не мають пояснення відносно глибини кризи

чи падіння, потенційних наслідків щодо відновлення; домінування декларативності змісту 3-го розділу, тоді як його спрямування повинне вирішувати завдання прикладного характеру.

Проте зроблені зауваження не суттєво знижують загальної якості та цілісності роботи.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: зміст, теоретичний та методологічний рівень, узагальнення та висновки, зроблені автором за результатами дослідження, свідчать про достатнє розкриття теми, що дає підстави рекомендувати кваліфікаційну магістерську роботу Сенюка Гліба Андрійовича на тему «Аналіз впливу війни на аграрний сектор України» до захисту. Робота оцінюється позитивно, у 65 балів.

Науковий керівник:

доцент, кандидат економічних наук

(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис)

Колядич О.І.

(прізвище, ініціали)

“ ___ ” _____ 2023 р.

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу здобувача вищої освіти
Сенюка Гліба Андрійовича, група ЕАН 601
КНЕУ, спеціальність 051, ОПП «Економічна аналітика»

ТЕМА: «АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ»

- 1. Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення.** Тема магістерської роботи є актуальною з огляду на необхідність реконструкції агропродовольчої системи для вирішення завдань забезпечення національно укоріненої стійкості сільського господарства, повоєнного відновлення аграрного сектору України. Доцільність розроблення такої теми викликана новими реаліями функціонування агропромислового сектору, загальними тенденціями до відновлення, а також упровадженням нових підходів управління в сільському господарстві. Зазначене потребує проведення дослідження особливостей функціонування АПК України в умовах війни, визначення основних проблем, з якими стикаються сільськогосподарські підприємства і пошуку шляхів їхнього вирішення, а також можливих перспектив повоєнного розвитку аграрного сектору.
- 2. Якість проведеного дослідження.** Якість підтверджується використанням і аналізом релевантних наукових джерел інформації, зокрема, праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, обґрунтуванням основних термінів і наукових положень, що стосуються функціонування аграрного сектору. У роботі проведено ґрунтовний аналіз досліджень вчених, використано картографічні та статистичні матеріали, здійснено аналітичні оцінювання.
- 3. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи.** Мета роботи послідовно розкривається у її розділах. Представлені авторські розробки щодо відновлення пошкодженої інфраструктури агропромислового сектору є актуальними і складають суттєвий науковий доробок для створення теоретико-методологічного підґрунтя процесу відновлення економічного потенціалу України у повоєнний час. Робота написана науковою мовою, логічно відбудована за структурою, оформлена відповідно до встановлених вимог.
- 4. Зауваження.** До зауважень поданої магістерської роботи слід віднести те, що автор використовує обмежену кількість даних щодо збитків від збройної агресії (підрозділ 2.1)
- 5. Практична значимість висновків і рекомендацій.** Подані у роботі висновки та рекомендації можуть використовуватися на практиці в Україні для відновлення економічного потенціалу у повоєнний час, раціонального використання трудових ресурсів та технологічних переваг країни в аграрному секторі, що сприятиме його ефективному відновленню та розвитку. Магістерська робота заслуговує на позитивну оцінку.

Рецензент:

Провідний науковий співробітник сектору
цифрової економіки відділу економічної теорії
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН
України"
доктор економічних наук, доцент
07.12.2023

І.Г. Яненкова

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	6
1.1. Теоретичні основи дослідження агропромислового комплексу України	6
1.2. Розвиток форм господарювання в агросекторі	16
1.3. Особливості державного регулювання в АПК України	23
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНА АНАЛІТИКА СТАНУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	32
2.1. Аналіз збитків АПК України від зовнішньої агресії РФ	32
2.2. Вплив війни на структуру експорту та ціни на продовольство агропромислового комплексу України	37
РОЗДІЛ 3.	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	46
3.1. Проблеми бюрократичних перешкод та стратегії відновлення агропромислового сектору	46
3.2. Відновлення інфраструктури АПК та розширення ринків збуту	56
3.3. Принципи та процедури відшкодування збитків агропідприємств	62
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі війна стала складною реальністю, яка має глибокий вплив на всі аспекти суспільства. Аграрний сектор України, який є важливою складовою національної економіки, не залишається осторонь від цих викликів. Повномасштабне вторгнення РФ 24-го лютого 2022-го року суттєво змінило умови функціонування аграрного сектору, викликавши серйозні перетворення і вплив на всі суб'єкти господарювання, від дрібних фермерів до великих агропромислових підприємств. Тому аналіз впливу війни на аграрний сектор України є актуальним завданням, що потребує глибокого розгляду та вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями впливу війни на аграрний сектор України займаються Трофімцева О.В в сфері аналізу показників агросектору, Мироненко М.Ю в сфері державного регулювання, Молдован Л.В в сфері державної підтримки аграрного сектору, Саблук П.Т в сфері діяльності сільського господарства, Штанько М.О в сфері збільшення продуктивності виробництва зернових культур та інші

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є аналіз впливу війни на аграрний сектор України, встановлення його основних змін, проблем та перспектив. Для досягнення цієї мети вирішено поставити наступні завдання:

1. Визначити сутність та особливості підходів до трактування загальних теоретичних основ функціонування сектору АПК України.
2. Проаналізувати наявні форми господарювання сектору аграрного господарства, шляхи та потенціал його розвитку.
3. Визначити загальні особливості державного регулювання у функціонуванні агропромислового сектору України.
4. Проаналізувати реальні збитки та потенційні недоотримані прибутки від збройної агресії РФ.

5. Дослідити динаміку цін на сільськогосподарську продукцію та експортний потенціал АПК України в умовах війни.

6. Визначити потенційні проблеми бюрократичного характеру процесу та загальні принципи відновлення АПК України.

7. Описати основні шляхи відбудови інфраструктури агропромислового комплексу та визначити шляхи розширення експортного потенціалу.

8. Проаналізувати програми допомоги та механізми відшкодування збитків для підприємств аграрного сектору.

Об'єктом дослідження є система економічних відносин в аграрному секторі України в умовах війни.

Предметом дослідження є особливості та потенційні можливості аграрного сектору України в умовах війни та повоєнний час.

Методи дослідження. Для максимального обґрунтування завдань дослідження, в роботі будуть використані такі загальні методи дослідження як:

- Метод порівняння: метод використовується для визначення змін у сільськогосподарському секторі під час військового конфлікту порівняно з мирним часом. Порівняльний аналіз може охоплювати такі показники, як випуск, виробництво, експорт тощо.

- Метод аналізу: аналітичні методи дозволяють виявити загальні складові впливу війни на аграрний сектор, виявити причинно-наслідкові зв'язки та основні фактори, що впливають на функціонування сектору аграрного господарства.

- Метод спостереження: Спостереження в магістерській роботі включають дослідження змін у сільському господарстві під час війни. Це може включати аналіз даних про зміни у землекористуванні, соціально-економічні наслідки для працівників галузі.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Отримані результати дослідження можуть використовуватися

в умовах українських реалій та будуть мати важливу теоретичну значущість, оскільки вони дозволять розкрити особливості впливу військових дій на аграрний сектор як складової економіки країни.

Методична значущість полягатиме у розробці практичних рекомендацій для агропідприємств та урядових органів щодо оптимізації управління та підтримки АПК в умовах війни.

Практична значущість полягатиме в можливості покращення рішень, спрямованих на підтримку аграрного сектору, забезпечення продовольчої безпеки та стабільності економіки України в умовах геополітичних напруг.

Інформаційна база дослідження. Основою інформаційної бази дослідження є офіційні матеріали державних органів України та закордонних держав, роботи та статті іноземних та вітчизняних публіцистів та науковців, загальнодоступні файли та ресурси мережі Internet.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

В першому розділі кваліфікаційної магістерської роботи описуються теоретичні засади дослідження агропромислового комплексу, а саме її теоретична та наукова основа.

В другому розділі аналізується наявний стан АПК України, його характеристики, виражені в числовій формі

В третьому розділі описуються особливості наявних перешкод, наявний ступінь пошкоджень сектору АПК та пропозиції що їх вирішення.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

1.1 Теоретичні основи дослідження агропромислового комплексу України

Агропромисловий комплекс (АПК) є одним з найважливіших секторів національної економіки. Це багатогалузева виробнича система, яка охоплює сільське господарство та галузі, що тісно пов'язані з сільськогосподарським виробництвом [1, с.1].

Серед загальних цілі відповідної галузевої діяльності можна виділити:

- максимальне задоволення базових та додаткових потреб жителів в сільськогосподарській сировині та харчових продуктах;
- забезпечення продовольчої безпеки;
- поліпшення умов життя та праці тих, хто проживає в сільській місцевості шляхом впровадження роботизації та загальне підвищення ефективності роботи агропромислового комплексу.

Роль аграрного сектору в економічному, соціальному, екологічному та соціально-політичному житті є надзвичайно важливою, відповідно, стан аграрного сектору визначає рівень продовольчої безпеки регіону та його політико-економічну стабільність.

Сільське господарство відіграє значну роль у виробництві харчових продуктів високої якості та збереженні наявного природного середовища. Сталий розвиток сільської місцевості, в якій проживає до 30 відсотків населення країни [2, с.1], є запорукою збереження історико-культурної цінності українського села,

покращення демографічної ситуації, зменшення рівня безробіття, підвищення якості життя.

У загальній структурі комплексу агровиробництва зазвичай виділяють сфери, що забезпечують виробництво, зберігання та реалізацію сільськогосподарської продукції, виробництво засобів виробництва агропромислового комплексу та їх обслуговування (таблиця 1.1)

Ефективність АПК обумовлена насамперед його загальною структурою, співвідношенням між окремими сферами та їх збалансованістю. Функціональна галузева структура охоплює відповідні сфери: виробництво товарів і послуг, призначених для сільського господарства, а також галузі, які переробляють вироблену ними продукцію.

Табляця 1.1

Загальні сфери життя суспільства

Економічна	Соціальна	Екологічна	Політична
Розвиток ринку агропромислової продукції	Підвищення якості життя населення	Продовольча безпека	Продовольча незалежність
Макроекономічна стабільність	Покращення демографічної ситуації	Збереження навколишнього середовища	
Збільшення засобів виробництва	Розвиток сільської місцевості	Раціональне природокористування	
Зовнішньоекономічні відносини	Рівень зайнятості населення		
Збільшення доходів бюджету	Доходи товаровиробників с/г продукції		

Джерело: розроблено автором на основі [2]

Перший сфера складається з галузей, які забезпечують необхідні ресурси для сільськогосподарського сектора. В перелік відповідних галузей входять машинобудування, виробництво добрив, ремонт та будівництво устаткування та обладнання, надання послуг. Як результат, цей сектор визначає потенціал індустріалізації та збільшення виробництва в сільському господарстві та інших галузях сільського господарства.

Друга сфера - сільське господарство, відіграє центральну роль у всьому агропромисловому комплексі. У ньому виробляється майже половина готової продукції, на нього витрачається близько третини основних виробничих ресурсів і третина робочої сили.

Третя сфера охоплює різноманітні галузі, які займаються збиранням, транспортуванням, зберіганням сільськогосподарської сировини та реалізацією готової продукції. (харчові, легкі, комбікормові, а також організації купівлі-продажу). Його частка в загальному обсязі виробленої продукції становить 40%, обсяг коштів, вкладених у сільське господарство, – 20%, чисельність зайнятих у галузі – 20%. [3, с.60].

Значний вплив на агропромисловий комплекс додатково має інфраструктура. Зазвичай інфраструктуру поділяють на промислову та соціальну складові. Промислова частина відповідає за постачання послуг, пов'язаних з організацією транспорту, зв'язку, матеріально-технічного постачання та ін. Соціальна інфраструктура включає надання житлово-побутових послуг, охорони здоров'я, освіти та організацію громадського харчування.

Відповідно, агропромисловий комплекс не є просто сукупністю окремих галузей, а єдиною виробничою системою. Унікальною характеристикою цієї системи є те, що кожна галузь не є незалежною від інших і функціонує як частина технологічного ланцюжка виробництва, будь-який із цих продуктів може бути успішно вироблений лише в тому випадку, якщо споживач купує та використовує продукт. У результаті дизайн і технологія виробництва повинні бути адаптовані до запитів споживачів, які визначаються ринком. [4, с.38].

Потенціал розвитку агропромислового комплексу в основному залежить від ефективності та зручності обраних цільових напрямків, форм реалізації та інструментів агропродовольчої політики.

В процесі адаптації до ринкового підходу до управління економікою Україна перейшла від прямого до непрямого управління в більшості секторів економіки, включаючи сільське господарство. Як наслідок, регулювання сектору в основному зводилося до визначення цілей та стратегічних напрямів аграрної політики, а також встановлення цінових та фінансово-кредитних механізмів.

Органи управління аграрною галуззю в Україні мають певні функції, серед них:

- забезпечення втілення державної аграрної політики на належному рівні;
- розробка пропозицій до законодавчих та нормативно-правових актів та інших документів, що стосуються розвитку галузей сільськогосподарського комплексу;
- управління правами державної власності на підприємствах агропромислового комплексу, якими керують адміністративні органи відповідного рівня.
- разом з іншими органами виконавчої влади брати участь у створенні відповідних програм, що регулюють соціально-трудові відносини, соціально-культурне, медичне, комунальне та індивідуальне житлове будівництво в сільській місцевості.

Важливо визнати, що розмаїття методів, форм та засобів впливу державних органів на відтворювальний процес в аграрному секторі є величезним. Застосовується метод державного регулювання комплексу сільського господарства за допомогою:

- правової, нормативної та інформаційної допомоги;
- забезпечення належної інфраструктури на місцях;

- впровадження інструментів регуляції ринку продукції;
- прогнозування, планування та розклад;
- технологічної допомоги;
- фінансової допомоги.

На місцевому рівні управління аграрним сектором здійснюється через формальне регулювання, правовий захист та механізми фінансової компенсації. Організаційні та адміністративні функції делеговані регіональним органам агропромислового розвитку, які виконують українське законодавство. Відповідно до офіційних угод основними обов'язками Департаменту є:

- Розробка та впровадження планів створення продовольчих резервів та впровадження заходів з належної якості харчових продуктів.
- Розробка та реалізація планів державної допомоги сільськогосподарському виробництву, у тому числі тваринництву, ветеринарії, насінництву, відновленню земель, поліпшенню ґрунтів, реалізації продукції сільськогосподарського виробництва, сировини та продовольства.
- Виконання діяльності з регулювання торгівельної діяльності відповідних продуктів виробництва сфери сільського господарства. [5, с.1]

Формальні регуляторні механізми є нормативними і доповнюються системою формальних законів, які створюють клімат для діяльності організацій, пов'язаних із сільським господарством. Правову та нормативну базу комплексного управління складають закони.

Механізм фінансово-економічного регулювання взаємодій в аграрному секторі пов'язаний з визначенням необхідних коштів для реалізації намічених програм, фінансуванням Національної програми розвитку, навчанням працівників, наданням податкових та інших пільг, а також нагляд за їх використанням. Проте основним інструментом управління комплексів

агропромислового виробництва є надання кредитів (як державними, так і приватними банками). Відповідно до діючих програм передбачається видача кредитів:

- на підтримку розвитку сільськогосподарських організацій та фермерських господарств;
- задля реалізації спільних програм фінансування виробників сільськогосподарських товарів;
- фінансове оздоровлення і реструктуризацію заборгованості організацій АПК;
- будівництво, модернізацію та реконструкцію виробничих потужностей;

Аграрні організації беруть участь як у створенні фінансового плану в рамках державного бюджету, так і у формуванні бюджетів місцевих посадових осіб, веденні податкових балансів в аграрному секторі, розвитку продовольчих ринків та розпорядженні бюджетними коштами на їх розвиток, а також беруть участь в аналізі фінансових показників виробництва та функціонування сільськогосподарської продукції, а також розробки пропозицій, які будуть реалізовані як за бюджетні, так і за гроші, отримані в позику.

Всі підприємства, що займаються сільським господарством, підлягають державному контролю якості сільськогосподарських продуктів, при виробництві, зберіганні та реалізації сільськогосподарської продукції (включаючи міжнародну торгівлю). Здійснюється моніторинг земель, лісів та їх екологічного стану, а також контроль за дотриманням законодавства про природоохоронні території, раціональним використанням земель, лісів та інших природних ресурсів, охороною видів та інтродукцією нових видів.

Окрім національної статистики, інформація збирається та систематизується спеціальними методами (такими як вибіркові вимірювання, соціологічні опитування, опитування, детальний облік тощо) щодо стану та

потенціалу розвитку галузей, аграрних регіонів, урожайності сільськогосподарських культур тощо.

Бази даних, які присвячені моніторингу сільськогосподарських підприємств і регіонів, будуються та організовуються, ці бази даних використовуються з метою прогнозування, цільового планування, перевірки цілей та регулювання ринку. Удосконалюється процес планування, вивчення, обліку та звітності в аграрному секторі. Комунікації між відомствами сприяють сучасні технології та інших засобів технологічної комп'ютеризації, що дозволяє використовувати локальні та глобальні комп'ютерні мережі, економічні та математичні методи тощо.

Задля сприяння розвитку послуг, призначених для матеріально-технічних аспектів сільськогосподарського виробництва, формуються пропозиції щодо регулювання процесів ресурсного забезпечення, контролю за дотриманням партнерами договірних зобов'язань та інших народногосподарських комплексів.

Разом з органами виконавчої влади, професійними та непрофесійними об'єднаннями, до яких залучаються учасники продовольчого ринку, постачальники ресурсів та технічної експертизи, укладаються угоди про постачання ресурсів в аграрний сектор, розробляються пропозиції щодо їх вдосконалення. Розробляються програми сприяння підтримці сільськогосподарського виробництва щодо матеріально-технічного забезпечення, технічної допомоги та інших послуг.

Беззаперечним чинником економічного розвитку України є потужний земельно-ресурсний потенціал, який характеризується сприятливими кліматичними умовами, родючими ґрунтами та їх великою площею. Україна має 28% чорноземів світу, а чорноземи займають понад 40% території України. Крім того, Україна має найбільшу площу ріллі в Європі. За цим показником Україна перевершує інші країни щонайменше в 1,8 раза. За даними Організації Об'єднаних Націй, це особливо важливо в той час, коли кількість і якість землі,

доступної для виробництва продуктів харчування, перебуває під задоволення пропозиції та попиту споживачів, виробників і урядів.

Найбільший тиск на продовольчі земельні ресурси виникає через:

- погане управління, що призводить до недостатніх врожаїв, головним чином через неправильне використання ресурсів, таких як зрошення, внесення добрив;
- підвищений попит на продукти агропродовольчого сектору;
- зміни в харчових звичках, які додатково стимулюють використання сільськогосподарських угідь, їх розширення, , зміна клімату тощо

Враховуючи сучасні світові тенденції та високий біологічний потенціал земельних ресурсів країни, особливу увагу слід приділяти використанню під час і після їх обробки.

На даний момент, земельний потенціал України є низьким через відсутність землеустрою, неправильні стратегії максимізації використання оброблюваних земель, недотримання науково обґрунтованих систем управління сільським господарством, недотримання систем сівозміни, недостатнє внесення органічних добрив, недосконала система використання та внесення мінеральних добрив.

Земельні ресурси повинні відтворюватися, тобто мати споживні властивості, необхідні для початку нового виробничого циклу. Для цього має бути створена чітка організаційна система відтворення земельних ресурсів, яка включає такі елементи:

- організацію обігу земель;
- ефективне використання землі;
- управління земельними ресурсами;
- формування підсистем економічного регулювання.

Організація ефективного відтворення земельних ресурсів потребує збалансованої взаємодії державних органів усіх рівнів із суб'єктами аграрного бізнесу для забезпечення балансу інтересів приватних власників, користувачів і держави. Слід зазначити, що на регіональному та державному рівнях сільськогосподарські землі розглядаються як джерело формування бюджету відповідного рівня, як ресурс для виробництва сільськогосподарської продукції, необхідної для розвитку сільських територій та забезпечення національної продовольчої безпеки.

З точки зору приватних власників, їхній потенціал використання наявних земельних ресурсів можна оцінити через дохід, отриманий від використання землі.

Якщо розглядати потенціал земельних ресурсів з точки зору користувачів, то його доцільно визначати за критеріями цілей розвитку суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм. Земля, як і інші ресурси, має певний потенціал, який, з одного боку, відображає її споживчі властивості та якість, а з іншого боку, визначаючи рівень реалізації цього потенціалу, є основою для оцінки ефективності використання. В свою чергу, економічна сутність ресурсного потенціалу земель сільськогосподарського призначення залежить від трьох основних факторів:

- родючості ґрунту;
- наявність та максимально ефективного використання наявної та орендованої агротехніки;
- прибутковості гектара землі.

Забезпечується підготовка та можливості для підвищення кваліфікації фермерів, спеціалістів і робітників аграрного сектору, ведеться робота з кадрового забезпечення організацій, установ і форм власності, реалізується політика щодо зайнятості населення. Також проводиться політика підбору кадрів в органах державного управління сільським господарством.

Серед методів, що використовуються органами державного управління для управління програмами, можна виділити програмно-цільовий метод, який базується на гарантованому фінансовому забезпеченні державних програм. Що стосується недержавних організацій, то основним має бути метод координації та примирення, який пропагує демократичні принципи прийняття рішень.

Коли економічний тягар виробництва продукту перевищує його грошову вартість, уряд втручається, щоб регулювати рівновагу на ринках продовольства та ресурсів. Це регулювання здійснюється шляхом створення лімітованої кількості національних та регіональних програм, які мають значний вплив на загальну продовольчу безпеку в країні та життєздатність вітчизняного сільського господарства, фінансовий стан аграрного бізнесу та соціально-економічний розвиток країни.

Як наслідок, в управлінні агропромисловим комплексом керівники виконавчої влади використовують найрізноманітніші методи, форми та інструменти, але потенціал для подальшого вдосконалення ще не повністю використаний.

1.2 Розвиток форм господарювання в агросекторі

Розвиток виробництва більшою мірою залежить від структури власності на землю, обладнання, що використовується для виробництва, і якості кінцевого продукту. Трансформаційні процеси, що відбувалися у сфері економіки сільського господарства, сприяли формуванню нових методів управління та комунікацій між державою та іншими учасниками економічної діяльності відповідного сектору.

В українському сільському господарстві можна виділити три основні види господарювання:

- малі фермерські господарства;

- середні сільськогосподарські підприємства, що складаються з різноманітних організацій, асоціацій та кооперативів.
- великий бізнес в особі агрокорпорацій.

Різні форми власності представляють різні типи відносин і складають комплексну економіку в цілому. Складність сільського господарства є необхідним завданням, і початкове формування складності сільського господарства визначило основні цілі та основний зміст аграрної реформи в Україні. На сьогоднішній час в Україні можна виділити відповідні типи сільськогосподарських виробників:

- особисте селянське господарство, які беруть участь у сільськогосподарській діяльності, яка необхідна як для домогосподарства, так і з ціллю подальшої реалізації на ринку.
- товарні сільськогосподарські організації, які беруть участь у виробництві продукції сільського господарства з метою продажу, мають бізнес-модель, подібну до моделі підприємництва та самоуправління;
- фермерські господарства, що зазначені в Законі України "Про фермерське господарство" як спосіб здійснення підприємницької діяльності, що здійснюється громадянами, які відповідно до закону мають намір виробляти, переробляти та реалізовувати продукцію сільськогосподарського характеру з метою отримання доходу на земельних ділянках, що були надані для ведення діяльності фермерського господарства, у тому числі на правах власності та/або оренди. [6, с.1]

Станом на початок 2017 року в Україні було 33 682 фермерських господарства з площею сільськогосподарських угідь 3,3032 млн га.

Паньків З.П стверджує, що жодному окремому виду аграрного господарства не слід віддавати перевагу іншим. Це пояснюється тим, що кожен

тип має власний набір переваг і недоліків, які виявляються лише за певних обставин.[7, с.45]

До дрібних сільськогосподарських виробників належать сім'ї та фермерські господарства. В Україні відсутність стислого визначення сільськогосподарських малих господарств створює певні труднощі у ретельному вивченні та оцінці їх діяльності.

Одним із прикладів відповідної концепції є особисте селянське господарство, коли особам законом надається земельна ділянка для ведення власного господарства. Однак визначення критеріїв для таких господарств є проблематичним через відсутність істотних відмінностей у розмірі та виробничих цілях між домогосподарствами. Чинне законодавство містить визначення малого бізнесу як "фізична або юридична особа, зареєстрована в установленому законом порядку як підприємець, середньооблікова чисельність працівників якої за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від діяльності якої не перевищує відповідного розміру 10 млн євро" [8, с.1].

За останнє десятиліття значущість дрібних сільськогосподарських товаровиробників в аграрній галузі України значно зросла. Не зважаючи на наявність значних проблем, вони все ж відіграють значну роль у виробництві товарів в країні. Станом на 1990 рік, обсяг сільськогосподарських угідь, які використовувалися домогосподарствами та приватними сімейними господарствами, становила лише 6%, але зараз зросла до 48,5% (з яких на домогосподарства припадає 38,2%). Тоді на дрібні селянські господарства припадало 60,1 % загальної вартості продукції сільського господарства (із них на фермерів — 55,1 %). [9, с.4].

Існує також модель розподілу врожаю або сільського господарства, що підтримується громадою (CSA), яка створює пряму взаємодію між місцевими виробниками та споживачами продукції.

Модель спільного використання врожаю є моделлю взаємодії соціального характеру, яка прямо об'єднує виробників і споживачів у продовольчій системі, дозволяючи споживачам підписуватися на врожай певної сімейної ферми або групи ферм, формуючи спільноту на рівні громади. харчова безпека. Це альтернативна соціально-економічна модель сільського господарства та розподілу продовольства, яка дозволяє виробникам і споживачам розділити ризики сільськогосподарського виробництва для досягнення більш сталого постачання продовольства.

Сільське господарство, яке підтримується громадою, варто розглядати як практику суспільної соціалізації та приклад виробництва та розподілу товарів і послуг в межах конкретної громади з обмеженою кількістю учасників. Організація продовольчого постачання через громади доповнює горизонтальну вісь ринкового регулювання продовольчого постачання та вертикальну вісь державного розподілу та регулювання продовольчої безпеки. У цій системі учасники ринку взаємодіють не лише як конкуренти, а й як члени спільноти, які співпрацюють між собою заради формування спільного блага.

На відміну від інших форм організації товарообігу та споживання продукції, модель спільноти споживачів передбачає спільне фінансування виробництва та постачання якісних продуктів харчування. Споживачі стають членами CSA, сплачуючи узгоджений фінансовий внесок одноразово на початку вегетаційного періоду або у вигляді передоплати за кілька послідовних операцій.

В окремих випадках споживачем - членом CSA може бути замінена частина грошового внеску сільськогосподарськими роботами. Окрім продукту, багато спільнот споживачів пропонують соціальні та освітні заходи для членів спільноти, їхніх сімей та будь-кого іншого. Таким чином підвищується соціальна та екологічна відповідальність усіх учасників взаємодії. Формування стійких зв'язків у CSA приносить користь не лише його учасникам, а й громадам та регіонам, до яких вони належать.

Комбінація механізмів може створити мультиплікаційний ефект, а продовольчі субсидії для споживачів можуть бути використані для підтримки місцевих малих виробників та їхніх сімей. Одержувачі продовольчих субсидій можуть надавати місцевим виробникам фінансування, допомогу та спостереження за тим, як відбувається виробництво певних видів продукції та продуктів харчування.

Запуск програми, спрямованої на стимулювання створення місцевих спільнот споживачів як засобу надання багатогранної підтримки виробникам (фермерам і приватним господарствам), споживачам відповідних продуктів виробництва та сільським громадам, допоможе створити нові зв'язки між виробниками та продовольчими відносинами та надійним зв'язком зі споживачами на принципах партнерства, солідарності та спільної відповідальності за виробництво та споживання безпечної та якісної їжі, формування нових стратегій поведінки для досягнення нової якості життя.

В Україні в довоєнний період тільки починали формуватися зародки солідарного сільського господарства, такого як модель CSA. Зараз є приклади створення груп виробників для продажу своєї продукції через короткі ланцюжки поставок. Споживачі також можуть об'єднатися, щоб робити колективні покупки без передоплати та брати участь у виробництві відповідно до вимог CSA.

Проте, більші агропромислові підприємства мають важливе значення для формальних організаційних форм сільського господарства. До основних її характеристик входять:

- Корпоративна структура;
- Мета господарської діяльності як форми підприємництва.
- Часткова корпоративна власність на ресурси, продукцію та доходи;

- Здійснення адміністрування через збори, обрану раду та менеджера, якого наймають спеціально для цієї мети

Відповідно, якщо розглядати організаційно-правову форму підприємства як акціонерного товариства, слід зазначити, що в процесі розвитку ринкової економіки відбулася низка змін у складових діяльності підприємства та в економічний характер його діяльності.

Варто зазначити, що деякі зміни відбулися і в методах управління акціонерними товариствами: на початку 1990-х років вищим органом влади товариства були збори акціонерів. Керівництво поточною діяльністю здійснює рада директорів на чолі з головою. Керівництво діяльністю виконавчого органу здійснює Рада директорів акціонерного товариства.

Відповідний триланковий стиль управління мав певні спільні риси з німецькою моделлю керування акціонерною корпорацією. Поряд з акціонерними товариствами в Україні була створена така корпоративно-правова форма обмеженої відповідальності як товариство з обмеженою відповідальністю

Товариством з обмеженою відповідальністю є юридична особа, капітал якої поділений на частки, учасники якої не відповідають за боргами товариства. Нині ТОВ мають дворівневу структуру управління. Вищим органом товариства є збори акціонерів. Крім того, також створюється виконавчий орган, який може бути колегіальним (рада директорів) або одноосібним (наприклад, директор, генеральний менеджер) [10, с.50].

Крім того, у разі необхідності створюється колегіальний орган управління, а також єдиний орган управління в усіх інстанціях. Останній не обов'язково є частиною компанії: його роль може взяти на себе найманий менеджер (менеджер) або навіть компанія, яка керує іншими підприємствами. Можливе поєднання створення в товаристві як одноособових, так і колегіальних виконавчих органів.

Повсюдного поширення набули такі організаційно-правові форми, як виробнича та споживча кооперація.

В умовах ринкової економіки поняття такої організаційно-правової форми, як споживча кооперація, зазнало значних змін. Раніше споживчою кооперацією вважалася громадська організація громадян, які проживали або працювали на території певного регіону, які зобов'язувалися задовольняти власні потреби в товарах і послугах переважно шляхом рівноправної фінансової участі.

Нині законодавче визначення споживчих кооперацій обмежене тими, хто є членами сільськогосподарських кооперативів, як наслідок, споживчі кооперативи в більшості випадків складаються з сільськогосподарських виробничих кооперативів, що зменшує потенціал для цієї форми організації та права. Проте, можна зазначити, що зростання популярності цієї форми транзакцій є фактично альтернативою холдинговим структурам, це дозволить багатьом компаніям скористатися фінансовими та промисловими можливостями, зберігаючи юридичну та фінансову автономію.

Зокрема, за допомогою споживчої кооперації, використовуючи синергетичний ефект, можна було б, з одного боку, централізувати закупівлю сировини, а з іншого – реалізувати значні інвестиційні проєкти. [11, с.1]

Крім того, об'єднавши зусилля у збуті продукції, з'явиться можливість скоординувати загальну цінову політику та вийти на нові ринки збуту виробленої продукції. Стимулювання підприємницької діяльності в сільському господарстві пов'язано з реальним становищем країни, необхідними передумовами для їх становлення та зростання, а також конкретними умовами функціонування на ринку і визначається особливостями діяльності сфери сільського господарства в певному регіоні, так і їх взаємодією між собою в рамках більшого ринкового формування.

1.3. Особливості державного регулювання в АПК України

Аграрний сектор є однією з найважливіших галузей економіки країни. З метою усунення негативного впливу військових дій на розвиток агропромислового комплексу, Міністерство аграрної політики України разом з іншими міністерствами та органами державного управління вживає заходів щодо стабілізації сільськогосподарського виробництва.

Для економіки України сектор аграрного господарства є дуже важливою ланкою, яка визначає соціально-економічні умови та забезпечує національну продовольчу безпеку. Державна підтримка сільськогосподарської галузі є одним з найважливіших напрямів політики держави. Поточний стан сектору аграрного господарства України не дозволяє сподіватися на швидку стабілізацію та перехід до показників сталого зросту.

Не зважаючи на зусилля уряду, чинна система фінансової підтримки сільського господарства від держави не гарантує сільгоспвиробникам доступ до фінансових ринків та не створює належного інституційного середовища для залучення інвестицій. В умовах кризи земельна політика має здійснюватися зі зменшеним ступенем державного регулювання. Це визначатиме роль і статус держави у забезпеченні сталого розвитку сільськогосподарського виробництва.

Відповідно, основними завданнями держави в регулюванні агропромислових комплексів є:

- розв'язання проблем економічного та соціального розвитку сільського господарства;
- підвищення експортного потенціалу аграрної продукції;
- забезпечення привабливості аграрного сектору до інвестицій;
- сприяння постачанню сільськогосподарської сировини для переробних галузей.

Функціями держави в регулюванні розвитку сільського господарства є:

- визначення пріоритетів розвитку сільськогосподарської галузі;
- регулювання земельних відносин;
- вживання заходів щодо підтримки галузей АПК шляхом прямого бюджетного фінансування, кредитів, механізмів субсидування, цільових дотацій;
- сприяння розвитку нових форматів бізнесу;
- налагодження механізмів формування замовлень і контрактів на постачання необхідної країні сільськогосподарської продукції та сировини;
- забезпечити митного контролю сільськогосподарської продукції

Сільськогосподарський сектор характеризується позитивним потенціалом майбутнього розвитку та стабільними передумовами для досягнення високого рівня віддачі від іноземних інвестицій, зокрема:

- наявністю родючих ґрунтів;
- наявністю висококваліфікованої робочої сили;
- сприятливими кліматичними умовами для ведення сільського господарства [12, с.61].

Сільське господарство – це не лише виробництво, це також середовище життєдіяльності частини населення. Рівень продуктивності сільського господарства прямо впливає на продовольчу безпеку країни. Порівняно з іншими галузями, відповідна галузь повільніше адаптується до економічних і технологічних змін. Також переглядаються методи та форми державного регулювання в аграрній економіці як за суб'єктами, об'єктами, так і за рівнем державного регулювання. Ці зміни помітні не лише в країнах, які нещодавно запровадили ринкові реформи, а й у країнах із розвинутою ринковою економікою.

Розглядаючи Європейський Союз як модель агропромислових реформ і функціональності, важливо визнати, що агробізнесовий сектор ЄС є більш протекціоністським за своєю природою та вживає заходів для підтримки цін на сільськогосподарську продукцію. Ці заходи подібні до тих, які застосовуються Сполученими Штатами.

Загалом поточна аграрна політика в ЄС забезпечує певну стабільність цін і постачання продукції в рамках внутрішніх ринків союзу, на відміну від відносно нестабільного світового ринку. Однак важливо зазначити, що регулювання на загальноєвропейському рівні може бути суперечливим, особливо коли йдеться про розрахунки між країнами-учасницями. Як наслідок, спільна сільськогосподарська політика ЄС мала недоліки з самого початку та пережила низку криз протягом своєї історії. [13, с. 270]

На перших етапах переходу до ринкової економіки держава зазвичай активно регулює ціни та торгівлю в аграрному секторі. Це пояснюється тим, що сільське господарство в планових економіках є важливою економічною галуззю, яка забезпечує загальнонаціональну продовольчу безпеку. Крім того, держава прагне захистити виробників від негативних наслідків ринкових реформ.

Проте з часом країна починає лібералізувати ціни та торгівлю в секторі. Це робиться задля підвищення конкуренції та максимізації використання наявних можливостей, механізмів та людського ресурсу. Проте лібералізація може призвести до зниження цін на сільськогосподарську продукцію, що негативно вплине на доходи виробників. У зв'язку з цим держава може запровадити політику цінової підтримки на сільськогосподарську продукцію. Це можна реалізувати за допомогою таких заходів, як субсидії, закупівля у виробників за цінами, вищими за ринкові, та обмеження імпорту та експорту.

Така політика може підтримати доходи виробників і забезпечити стабільність ринків сільськогосподарської продукції.

В Україні навіть у найгірші роки кризи держава майже не запроваджувала заходів протекціонізму щодо виробників сільськогосподарської та готової продукції. Тому не випадково багаторічне безперешкодне надходження імпортованих харчових продуктів на внутрішній продовольчий ринок створило радикальні економічні умови для українських виробників харчових продуктів. Така ситуація є неприйнятною на продовольчому ринку Центральної Європи.

Вітчизняний ринок стає все більш конкурентним і вимоги до якості та безпеки продукції стануть непідйомними, починаючи з дрібних фермерських господарств та одноосібників. Для цього необхідні комплексні рішення та проведення практичної роботи з об'єднання дрібних виробників у некомерційні виробничі структури з метою зниження собівартості та підвищення конкурентоспроможності продукції шляхом організації спільного виробництва. Однак такі механізми поки що не легалізовані в рамках чинного національного законодавства і, на відміну від закордонної практики, відсутні державні ініціативи щодо їх підтримки.

Ці функції реалізуються різними способами, основними з яких

- виробничі та маркетингові квоти
- гарантовані ціни.
- пільгові кредити, державні кредитні гарантії;
- пільгове оподаткування
- пайові субсидії на інвестиції
- повне або часткове державне фінансування; страхування;
- прискорена амортизація тощо. [14, с 17].

На сьогодні, перед економістами стоїть завдання обґрунтувати найефективнішу комбінацію певної кількості інструментів для регулювання сільського господарства, оскільки існують різні засоби виконання цієї функції.

Водночас, досвід країн з розвинутою економікою ринкового формату призвів до встановлення певної загальної економічної політики, яка може допомогти у розв'язання відповідного питання.

Однією з таких політик є принцип конкретності, який стверджує, що найефективнішими є інструменти, найближчі до джерела конфлікту, де стикаються приватні та суспільні інтереси. Наприклад, вільна міжнародна торгівля приносить користь споживачам, знижуючи ціни до світового рівня, але часто викликає невдоволення вітчизняних виробників. Тому уряди зазвичай встановлюють тарифи на імпорتنі товари, щоб обмежити обсяг надходжень відповідних категорій товарів.

В свою чергу, розглядаючи наявний стан аграрного сектору України, що продовжує функціонувати навіть під час війни, державою вживаються заходи щодо утримання сектору аграрного господарства на конкурентному рівні та уникнення критичних ситуацій.

Наявні форми державного регулювання аграрної економіки України слід поділити на такі аспекти:

- надання бюджетної підтримки товаровиробникам агропромислового комплексу у формі дотацій, субсидій та компенсацій, а також фінансування капітальних вкладень, гарантій за кредитами для залучення інвестицій, короткострокових кредитів для підтримки сезонних видатків сільськогосподарських товаровиробників;
- сприяння створенню придатних для ринкових умов механізмів кредитування агропромислових комплексів та розвитку національних фінансово-кредитних систем, сільських кредитних кооперативів і систем сільськогосподарського страхування, які обслуговують виробників агропромислових комплексів;

- коливання цін на сільськогосподарську продукцію обмежує відтворювальні можливості сільськогосподарських підприємств. Сьогодні різке зростання цінової нерівності призвело до суттєвого старіння середнього віку наявної у господарствах агротехніки. [15, с.104]

Загальною характерною рисою внутрішньої цінової політики в секторі аграрного господарства є те, що вона ґрунтується на ринковому ціноутворенні та поєднується з елементами національного контролю - шляхом визначення механізму мінімальної закупівельної ціни для національних об'єктів контролю цін, який визначається як:

- податкова політика, що передбачає вдосконалення податкової системи в агропромисловому комплексі. Сучасна система оподаткування характеризується розмаїттям податкових ставок і зборів;

- інвестиційна політика, спрямована на стимулювання інвестиційного процесу, попри занепад матеріально-технологічної бази. Це потребує покращення інвестиційного середовища в аграрному секторі шляхом імплементації належної правової бази для захисту прав інвесторів;

- підтримка інфраструктури внутрішнього ринку, включаючи формування умов для будівництва великих продовольчих ринків, а також товарних бірж, об'єктів для організації аукціонів, виставок та інших форм оптової та роздрібно-торгівлі виробниками або організаціями;

- впровадження елементів протекціоністської політики торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольством на зовнішніх ринках, захищаючи економічні інтереси виробників сільськогосподарської продукції та внутрішнього продовольчого ринку через митно-тарифний нагляд, антидемпінгові та компенсаційні заходи, підтримувати експорт вітчизняної продукції.

Від того, як розв'язуються соціальні проблеми аграрного комплексу, залежить ефективність позитивних змін в секторі та його сталий розвиток. При

цьому основою вибору пріоритетів соціальної політики є побудова соціально орієнтованої ринкової економіки, яка забезпечить створення надійної системи соціального захисту, дотримання прав і свобод громадян.

Тому більшість факторів є зовнішніми для виробників сільськогосподарської продукції та безпосередньо пов'язані з макроекономічними показниками національної політики в різних сферах, таким чином впливаючи певним чином на покращення чи погіршення фінансового середовища в аграрному секторі. Бюджетні кошти на розвиток сільського господарства часто виділяються за залишковим принципом, а фермери часто мають обмежений або зовсім відсутній доступ до цих коштів через складність механізмів розвитку сільського господарства.

Висновки за першим розділом

Аграрна галузь України відіграє ключову роль в економіці країни. Важливість сектору підкреслюється тим фактом, що воно забезпечує заробіток значної частини населення та створює соціально-економічну стабільність у сільській місцевості.

У тексті розглядається значення агропромислового комплексу (АПК) як найважливішої галузі національної економіки. Він підкреслює багатогранність системи сільськогосподарського виробництва та її зв'язки з різними секторами. Серед цілей – задоволення сільськогосподарських і продовольчих потреб населення, продовольчої безпеки. Було підкреслено роль аграрного сектору в економічному, соціальному, екологічному та соціально-політичному аспектах, що впливає на продовольчу безпеку та політичну та економічну стабільність регіону.

Також розглядаються різні аспекти ведення та організації сільського господарства України. Розвиток аграрного сектору тісно пов'язаний з різноманітністю структур власності. Слід зазначити, що в останнє десятиліття зростає значення дрібних сільськогосподарських товаровиробників, зокрема індивідуальних фермерських господарств та фермерських господарств, які роблять значний внесок у товарне виробництво країни. Проте такі ініціативи, як Сільське господарство, яке підтримується громадою (CSA), які втілюють пряму взаємодію між місцевими виробниками та споживачами, демонструють інноваційні моделі для покращення сталості та стійкості українських сільськогосподарських ландшафтів.

В свою чергу, аграрне господарство, як важлива галузь економіки України, потребує системних заходів для стабільного забезпечення сталого розвитку.

Ключовими елементами її функціонування є державна підтримка, регулювання цінової політики, створення умов для інвестицій та розвитку інфраструктури. Однак існуючі системи фінансової підтримки не завжди

забезпечують ефективний доступ до ринку та інвестиційну привабливість. Нинішні виклики включають нестабільність цін, національну політичну нестабільність та необхідність удосконалення систем соціального захисту сільськогосподарських виробників.

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІЧНА АНАЛІТИКА СТАНУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз збитків АПК України від зовнішньої агресії РФ

Військові дії Росії в Україні серйозно вплинули на перспективи сектору аграрного господарства нашої країни. Підприємствам було важко виживати під час війни, деякі господарства постраждали від бойових дій у районах своєї діяльності, велика кількість підприємств втратила постачальників, а також нестабільність інфраструктурного забезпечення також негативно позначилася на діяльності фермерів. Але якщо розглядати український аграрний сектор як єдину систему, то найбільшим ударом по українському аграрному сектору є серйозне ускладнення експорту продукції, оскільки значна частина сільськогосподарського виробництва та логістичних можливостей України орієнтована на постачання продукції іншим країни.

Найбільшою категорією збитків є знищена або частково пошкоджена сільськогосподарська техніка та спеціальне обладнання, на які припадає 4,7 млрд. доларів, або майже половина загальної суми збитків сільського господарства від війни.

В свою чергу, трактори є найбільшим типом пошкодженої техніки в грошовому еквіваленті, і за базовим сценарієм 2019 року понад 17% усієї сільськогосподарської техніки та обладнання в Україні оцінюються як серйозно пошкоджені та знищені. Загалом для ремонту або повної заміни сільськогосподарської техніки хоча б до базового рівня знадобиться багато часу, коштів і зусиль [16 с.1].

Точні числові дані збитків

Тип збитків	Кількість
Пошкоджені або знищені сільськогосподарські культури	10,4 млн га (25%)
Пошкоджене або знищене сільськогосподарське обладнання	10 000 тракторів, 5 000 комбайнів, 20 000 іншого обладнання
Пошкоджені або знищені сільськогосподарські склади	100 хлібних складів, 500 зерносховищ, 1 000 інших складів
Пошкоджені або знищені мости і дороги	500 мостів, 1 000 км доріг

Джерело: розроблено автором на основі [16]

Загальне число учасників господарської діяльності вітчизняного агропромислового комплексу, постраждалих в результаті збройного нападу Російської Федерації, досягло 2 653 одиниць. Крім того, необхідно обстежити наявність вибухівки близько 1 млн га території [17, с.1]. Значні втрати в рослинництві та тваринництві:

- зниження природної врожайності сільськогосподарських культур у 2022-му році становить 60-65% від показників попереднього року. Це пов'язано зі зменшенням посівних площ внаслідок тимчасової окупації частини території України;
- через воєнні дії вітчизняне тваринництво втратило від 15 до 20% загальної чисельності рогатої худоби, свійських тварин і птиці.

Сільськогосподарські тварини гинуть як безпосередньо через військові дії, так і через те, що фермери не можуть отримати доступ до ферми чи забезпечити тварин кормами та ветеринарними послугами.

Загалом через війну загинуло 2230 корів, свиней, кіз, овець, птиці та близько 87 тисяч бджолиних сімей, не враховуючи інших поранень і збитків. Збитки, завдані худобі та бджолам, оцінюються в 265,6 мільйона доларів, тоді як рибальству та аквакультури завдано збитків у розмірі 12,0 мільйонів доларів.

Відповідно, загальні збитки, завдані худобі, бджолам, рибальству та аквакультури становлять \$277,6 млн

В свою чергу, збитки, завдані багаторічним насадженням становлять \$489,8 млн дол. Ця категорія пошкоджень відноситься до ягід і кісточкових і зерняткових плодів. Розрахунок проводився на основі гектарів землі, де вирощувалися ці багаторічні насадження. Збитки кісточкових фруктів становлять в грошовому вимірі 232,1 мільйона доларів, серед них:

- зерняткових — 206,7 мільйонів доларів,
- ягід — 51,0 мільйона доларів.

Показники викрадених та втрачених продуктів та ресурсів становлять \$2,0 мільярда. За непрямыми підрахунками, за один рік війни було втрачено або вкрадено приблизно 124 тисячі тонн добрив, що в перекладі на збиток становить 67,4 мільйона доларів.

Крім того, сума втраченого та викраденого палива та засобів захисту рослин оцінюється в понад 21,2 мільйона доларів США та майже 6,7 мільйона доларів США відповідно. Близько 1,9 мільярда доларів США врожаю, особливо зерна та насіння соняшнику, були втрачені та вкрадені. Загалом грошова вартість викрадених і втрачених ресурсів і продуктів оцінюється в 2,0 мільярда доларів.

Окрім прямих збитків, вторгнення Росії в Україну мало непрямий вплив на сільськогосподарський сектор, спричинивши збитки приблизно на 31,5 мільярда доларів після року війни. Ці збитки охоплюють недоотриманий дохід через меншу кількість вироблених товарів і додаткові витрати, які несуть виробники через війну, такі як втрати сільськогосподарських угідь через пошкодження ґрунту, зменшення виробництва однорічних і багаторічних сільськогосподарських культур, тваринництва, рибальства та аквакультури, а також зниження доходів виробників через порушення логістики, зниження цін на експортоорієнтовану продукцію та підвищення собівартості продукції.

Вторгнення Росії суттєво вплинуло на виробництво зернових культур, втрати оцінюються в приголомшливі 14,3 мільярда доларів або майже половину всіх оцінених втрат сільського господарства. Найбільші втрати припадають на відповідні культури:

- пшениця - 2,9 млрд доларів
- соняшник – 2,5 млрд доларів
- кукурудза – 1,7 млрд доларів.

Разом із багаторічними та іншими культурами ця категорія становить майже \$11,0 млрд,. Також постраждали посіви озимих культур та їх урожай 2023 року, причому найбільший рівень втрат зазнав пшениці – 2,7 мільярда доларів.

Хоча скорочення виробництва інших озимих культур, таких як ячмінь, жито та ріпак, не настільки драматичне, воно все ж значне. Загальні орієнтовні втрати виробництва озимих культур \$3,3 млрд.

Втрати худоби оцінюються в 1,7 мільярда доларів. Це пояснюється тим, що в поточній оцінці використовуються регіональні коефіцієнти на відміну від середнього по країні в попередньому випуску.

Найбільші втрати від зменшення поголів'я – у виробництві молока та яєць. Вони становлять \$254,2 млн і \$159,7 млн відповідно. Збитки для іншої худоби та продуктів тваринництва через зменшення стада, включаючи свиней, велику рогату худобу, птицю, овець, кіз, бджолиний віск і мед, становлять 210,5 млн доларів.

Збитки через зниження продуктивності худоби становлять 1,1 млрд дол., причому найбільші втрати припадають на молоко, птицю та яйця. Надзвичайно велика кількість худоби, яка була вбита, викрадена чи будь-яким чином завдана шкоди, призвела до дефіциту деяких продуктів тваринного походження. Лише яйця та молоко становлять 732,4 мільйона доларів.

Іншим наслідком вторгнення є інфляція та глобальне зростання цін, особливо на основні сільськогосподарські ресурси, такі як паливо та добрива. Це призвело до зростання собівартості виробництва для українських сільгоспвиробників: добрива коштували 377,1 млн доларів, а паливо – додатково 467,4 млн доларів.

Вартість рекультивації землі, постраждалої від боїв і ракет, також береться до уваги, оскільки вона безпосередньо впливає на кількість продукції. Отже, збитки, спричинені вищими цінами на вхідні ресурси та рекультивацією землі разом, оцінюються в понад 1 мільярд доларів.

Крім того, сектор рибальства та аквакультури зазнав збитків через нижчі доходи, вищі ціни на сировину та додаткові витрати. Загальні збитки в цьому секторі оцінюються в 53,8 млн доларів.

Варто зазначити, що всі регіони України зазнали втрат у сільському господарстві через війну. Збитки коливаються від \$45,0 млн у Закарпатській області до \$3,0 млрд у Харківській області, причому остання становить понад 10% втрат сільського господарства України. На другому місці за втратами Запорізька область, яка перебуває під частковою окупацією та сильно постраждала від

ракетних обстрілів, становить 2,5 мільярда доларів. За нею йдуть Херсонська та Вінницька області з \$2,1 млрд і \$2,0 млрд відповідно.

Найбільше від військових дій постраждали аграрні громади, що знаходяться на окупованих або звільнених від окупації областях. З початку 2022 року в цих районах були зосереджені відповідні категорії господарств:

- велика рогата худоба — 25,3%, корови — 25,8%, свині — 31,5%, вівці та кози — 28,2%, птиця - 24,9%. [18, с.14]

2.2. Вплив війни на структуру експорту та ціни на продовольство АПК України

Українська економіка тісно пов'язана з економіками інших країн, особливо країн ЄС. В той же час, обсяг міжнародної торгівлі стабільно зростає з 2015 по 2021 рік. (рис. 1)

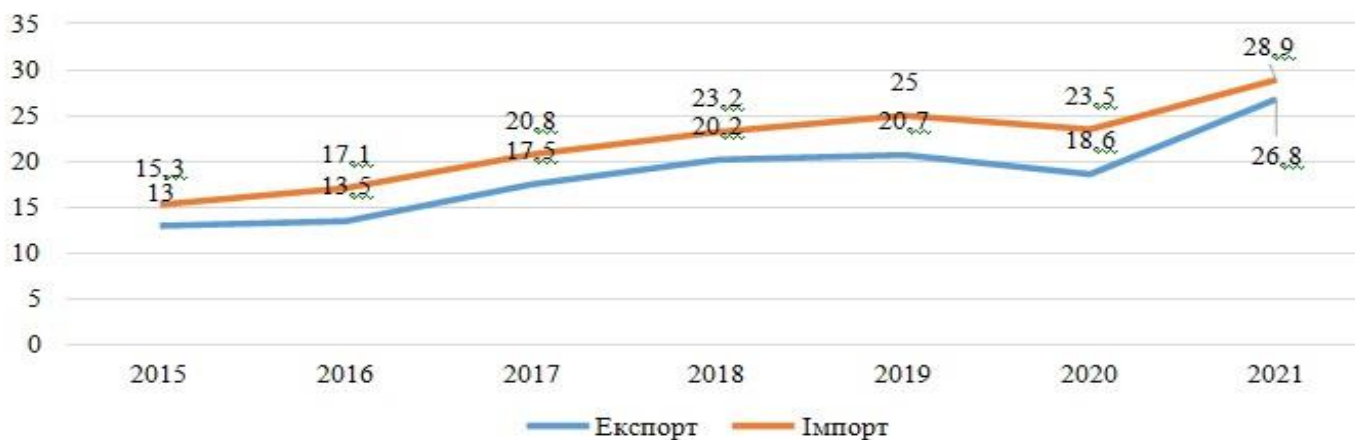

Рисунок 1. Динаміка обсягів торгівлі між Україною та ЄС, тис.т

Джерело: сформовано автором за [19]

Згідно зі статистикою Міністерства аграрної політики та продовольства, експорт зернових культур з України у 2021/2022 роках зріс більш ніж на 10% у порівнянні з попереднім роком.

Таблиця 1.3

Обсяг експорту зернових та борошна за 2021-2022 рр., тис.т*

Показники	Всього за маркетинговий рік				Червень		
	2021	2022	Приріст	Темп росту, %	2021	2022	Темп росту, %
Зернові та зернобобові	42935	47471	4536	10,56	743	372	-49,93
Пшениця	16113	18626	2513	15,6	136	28	-79,41
Кукурудза	21970	22649	679	103,09	597	332	-44,39
Борошно пшеничне	115,1	68,1	-47	-40,83	3,1	0,6	-82,35
Борошно інше	1,1	1,4	0,3	27,27	0	0	0
Борошно разом	116,2	69,5	-46,7	-40,19	3,1	0,6	-82,35

Джерело: сформовано автором за [20]

Причиною значного скорочення торговельної діяльності була не лише окупація територій російською армією, а й обставини, що виникли згодом і мали такі наслідки:

- руйнування виробничих потужностей
- організаційні труднощі для насінневих компаній
- брак кормів

- руйнування виробничих потужностей,
- порушення внутрішніх та міжнародних логістичних ланцюгів поставок продукції аграрного сектору. [21, с.1]

Недостатня кількість ресурсів, таких як паливо, корми, загальне зростання цін на сировину також ускладнюють ситуацію. [22, с.1]

У 2022 році Україною було експортовано сільськогосподарської продукції (1-24 групи УКТЗЕД) на \$23,4 млрд, що на 16% менше, ніж у 2021 році. За січень - травень 2023 року Україна експортувала продукції агропромислової продукцію на \$10,1 млрд доларів, що на 18% менше, ніж за відповідний період 2022 року. [23, с.26]

При цьому майже 90% сільськогосподарського та продовольчого експортного потенціалу припадає на продукцію агропромислового комплексу 1-15 групи УКТЗЕД, особливо зернові та олійні культури. Також змінилися і напрями експорту української сільськогосподарської продукції.

У 2022 році Азійський регіон вперше втратить статус основного імпортера сільськогосподарської продукції українського виробництва та переміститься на друге місце, поступившись Європі [24, с.1]

Загалом вартість продукції агропромислового комплексу, поставленої до країн Азії у 2022 році, становитиме 6,8 млрд доларів, що на 45,7% менше, ніж у 2021 році. Експорт агропромислової продукції до ЄС склав 32,5% від загального експорту України.

Постачання продукції до країн Африки у 2022 році знизяться на 55% до \$1,6 млрд доларів, що становитиме близько 7,6% загального аграрного експорту країни. У порівнянні з 2021 роком постачання аграрної продукції до СНД впали на 67% до \$400 млн, на регіон припадає 0,6% українського аграрного експорту.

У розпал повномасштабної війни 2022 року український агропромисловий комплекс продемонстрував дивовижний рівень витривалості. Міністерство

аграрної політики відзвітувало про надзвичайний урожай понад 67 мільйон тонн зернових, увійшовши до п'ятірки найбільших урожаїв за останні 30 років. [25, с.1]

У 2022 році було експортовано більш ніж 51 млн тонн аграрної продукції [26, с.1]. За офіційними прогнозами НБУ, виробництво зернових у 2023 році становитиме орієнтовно 46 млн тонн (зменшення на 15% порівняно з минулим роком). Це падіння пов'язане зі збільшенням витрат на вирощування сільськогосподарських культур і труднощами її збуту. Сільськогосподарські виробники мають змінити структуру виробництва та перейти на високорентабельні культури (у 2023 році збільшаться посівні площі олійних культур: ріпаку, сої, соняшнику, зменшаться обсяги посіву пшениці) [27, с.1].

Проте варто зазначити, що вторгнення Росії в Україну мало значний вплив на продажні ціни на експортно-орієнтовані товари. В першу чергу це було спричинено блокуванням ВМС Росії українських портів, що призвело до зниження внутрішніх цін.

Незважаючи на те, що зернова угода дозволила експортувати деяку частину товарів із серпня 2022 року, обсяги експорту залишаються низькими, а витрати на транспортування – високими. Інші збої в логістиці також сприяли зниженню цін на експортно-орієнтовані товари, що загалом, за оцінками, призвело до збитків у 14,5 мільярдів доларів.

Станом на початок січня 2023 року було обмолочено 10,9 млн га зернових та зернобобових культур. Врожайність склала 47 тонн з гектара, а всього було зібрано 50,97 мільйона тонн зернових. Розподіл врожаю виглядає наступним чином:

- Пшениця була вирощена на 4,979 мільйона гектарів при врожайності 40,5 центнерів з гектара і загальному зборі 20,2 мільйона тонн;
- Ячмінь був обмолочений на 1,7 мільйона гектарів і зібрано 5,8 мільйона тонн при врожайності 34,7 центнера з гектара;

- Горох було зібрано на 118 000 га при врожайності 22,8 ц/га та намолочено 269 000 тонн;
- Кукурудза на зерно зібрана з 3,6 млн га при врожайності 65,7 ц/га та загальному обсязі 23,5 млн тонн;
- Гречка була зібрана на 116 000 га при врожайності 13,7 ц/га і намолочено 158,5 тис. тонн;
- Соняшник зібрано на 4,8 млн га при врожайності 21,7 ц/га та намолочено 10,5 млн тонн насіння;
- Соєві боби були зібрані на 1,5 млн га та зібрано 3,7 млн тонн при врожайності 24,3 центнера з гектара;
- Ріпаком було засіяно 1,1 млн га та зібрано 3,2 млн тонн насіння при врожайності 28,6 центнера з гектара;
- Цукрові буряки були вирощені на 180 000 гектарах, отримавши 9 млн тонн солодких коренів при врожайності 501 центнер з гектара [28, с.1].

Додатково варта зазначити, що до вторгнення Російської Федерації площі посівів зернових та олійних становили приблизно 15 та 9 мільйонів гектарів відповідно. В умовах війни очікується подальше скорочення площі: до 10,6 і 6 млн. га.

За поточними даними матимемо, що до 2030 року ця площа досягне довоєнного рівня, а до 2050 року може досягти 27 мільйонів гектарів. Додаткові землі під олійні та зернові будуть перерозподілені з інших сільськогосподарських угідь, таких як овочі та технічні культури.

Очікується, що основними культурами до 2050 року залишаться кукурудза, пшениця та ячмінь. За попередніми оцінками, кукурудза стане більш поширеною культурою за пшеницю та ячмінь, оскільки вона займатиме 8 мільйонів гектарів землі порівняно з 5,3 мільйонами гектарів пшениці та 3 мільйонами гектарів ячменю [29, с.1]

Основними причинами такого поділу стануть зміни погодних умов і цін на світовому та внутрішньому ринках. Соняшник був і залишиться основною олійною культурою до 2050 року. Площі посівів ріпаку дещо збільшаться, тоді як посіви сої, ймовірно, різко скоротяться.

Загальна площа олійних культур збільшиться за рахунок площ зернових, овочевих та технічних культур. Загалом очікується, що загальна площа відновиться після війни до 2030 року та продовжить збільшуватися до 2050 року.

Очікується, що до 2040 року виробництво соняшнику досягне і перевищить довоєнний рівень, а до 2050 року становитиме 23 млн тонн.

Можливий виробничий шок у поточному та наступному роках за відсутності зовнішньої підтримки (наприклад, субсидій) ускладнить виробникам повторне накопичення коштів, необхідних для інвестування у підвищення врожайності олійних культур. Тому очікується, що виробництво соняшнику в 2030 році буде на 18% нижчим, ніж у 2018 році. Виробництво ріпаку та сої впаде у 2030 році на 60-70% від показників 2018 року [30 с.4].

Водночас важливо зазначити, що шкоди завдають не лише українським аграріям, а й споживачам у всьому світі, які покладаються на українську агропродукцію.

Тому питання підтримки агропромислового комплексу та забезпечення безперебійного експорту продукції стає актуальним не лише для експортного потенціалу України, а й на глобальному рівні. Оскільки глобальні ринки стають все більш інтегрованими, товари та послуги обмінюються через національні кордони, що робить ефективні ланцюжки поставок важливим аспектом економічного зростання, який потребує допомоги міжнародних організацій, таких як ООН.

У разі продовження бойових дій аграрна галузь країни може зазнати серйозних наслідків негативно позначиться на її діяльності. Це може призвести до

збільшення втрат сільського господарства, потенційно створюючи значну загрозу продовольчій безпеці та економічній стабільності країни. Порушення сільськогосподарських процесів і систем можуть призвести до серйозного погіршення сільськогосподарського виробництва, що матиме наслідки для всієї економіки країни.

Висновки за другим розділом

У тексті висвітлено важливі аспекти впливу військових подій на аграрний сектор. Прямі збитки, зокрема знищення техніки, складських приміщень, худоби та багаторічних насаджень, призвели до значних економічних збитків. Війна також мала непрямі наслідки, такі як скорочення виробництва, матеріально-технічні збої та збільшення витрат виробництва, що призвело до значних втрат у сільськогосподарському секторі загалом.

Зусилля з відбудови та підтримки українського сільського господарства мають вирішальне значення для післявоєнного відновлення країни. Збитки масштабні, проблема торкнулась усіх регіонів України, а деякі були особливо серйозними.

Вирішення проблем, пов'язаних із відновленням виробництва сільськогосподарської техніки, тваринництва та рослинництва, має вирішальне значення для того, щоб підняти галузь на ноги та зробити внесок у загальне економічне відновлення країни.

Оцінка підкреслює важливість міжнародної підтримки та співпраці, щоб допомогти Україні подолати складні виклики виходу з війни та відновлення стійкості сільського господарства. Також серйозною проблемою стало знищення сільськогосподарських тваринницьких ферм.

У тексті також наводиться інформація про те, як змінилася структура українського аграрного експорту внаслідок військового конфлікту. Зараз ЄС став найбільшим імпортером української агропродукції, і є причини вважати, що відповідна тенденція експорту буде продовжуватись у після завершення активних бойових дій.

Загалом у тексті підкреслюється важливість міжнародної підтримки у розв'язанні проблем, що виникають внаслідок військових конфліктів. Країни-партнери мають працювати разом, щоб допомогти Україні відновити та

поліпшити аграрну сферу країни, забезпечити безперебійний експорт продукції. Це не лише розв'язує внутрішні проблеми України, а й впливає на продовольчу безпеку світу.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

3.1 Проблеми бюрократичних перешкод та стратегії відновлення агропромислового сектору

Сьогодні українська економіка зіткнулася з безпрецедентною у своїй історії кризою. Повномасштабне вторгнення завдало нищівного удару по всіх основних аспектах економічної системи нашої країни. Аграрний сектор, на частку якого припадає до 20% валового внутрішнього продукту, був одним з основних стовпів національної економіки. Протягом останніх п'яти років агробізнес характеризувався позитивними тенденціями та забезпечив майже 40% валютних надходжень країни [31 с.22]. Україна була одним із найважливіших експортерів зерна, виробляючи приблизно 100 млн тонн на рік. Проте російське вторгнення призвело до значного падіння виробництва товарів першої необхідності, зокрема тих, які складають основу експортного потенціалу України.

Забезпечення ефективної роботи сільськогосподарських підприємств потребує створення сучасної системи управління ресурсами, яка дає змогу керівництву координувати рівні використання ресурсів для досягнення визначених цілей. Цінність ресурсного потенціалу сільськогосподарської організації безпосередньо пов'язана з різними видами ресурсів, які є в розпорядженні організації тому бізнес-цілі можуть бути досягнуті шляхом розширення комбінації певних ресурсів з іншими ресурсами. [32 с.7].

Однак часто це неможливо без зменшення споживання інших видів ресурсів. З точки зору законів цілісності системи, ефект цілісності є результатом взаємодії різних компонентів ресурсної системи, тобто виникнення нових атрибутів.

Водночас слід зазначити, що коли підприємницький потенціал розглядається як сукупність наявних ресурсів, його оцінка потребує встановлення якісних і кількісних характеристик кожного виду ресурсу, а також розробки параметрів, що описують систему в загальному.

Проблема формування ресурсного потенціалу та визначення оптимальної пропорції основних ресурсів входить до сфери стратегічних завдань управління та може бути успішно вирішена лише шляхом вжиття комплексу заходів, які мають забезпечити роботу сільськогосподарських підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища шляхом створення сталого зовнішнього середовища. сталого розвитку.

Адаптивні механізми, що дозволяють підприємствам повністю коригувати свою діяльність у відповідь на прогнозовані зміни умов господарювання. Основними інструментами цієї адаптації є перерозподіл ресурсів і коригування ресурсних пропорцій, які реалізуються в рамках управління ресурсним потенціалом.

В секторі аграрного господарства переважає рослинництво, яке становить 73% загальної вартості продукції сільського господарства. Основними продовольчими культурами в Україні є кукурудза, пшениця та ячмінь. За підсумками посівної у 2022 році найбільше змінилася структура посівів пшениці, кукурудзи, соняшнику та сої. Посівні площі ярої пшениці залишаються на рівні минулого року.

Порівняно з минулим роком площі посівів соняшнику зменшилися, але несуттєво, і залишаються на високому рівні – 4,7 млн га. Зменшилося виробництво кукурудзи: цього року посівні площі кукурудзи скоротилися на 4 млн 639 тис. га порівняно з 5 млн 500 тис. га минулого року [33, с.1].

Варто зазначити, що сьогодні інвестиційна привабливість є дуже важливим поняттям в економічній науці, і його можна застосувати до будь-якої галузі, а не

лише до окремого проекту чи компанії. Висока інвестиційна привабливість галузі є ключовим фактором її конкурентоспроможності та забезпечує стабільне високе економічне зростання.

В Україні війна стала новим фактором, який серйозно впливає на рівень ділової активності та інвестиційне середовище. За останні півроку керівники інвестиційних компаній стали менш оптимістично налаштовані щодо інвестиційного клімату в Україні.

Зокрема, частка людей, які вважають ситуацію вкрай несприятливою, зросла з 5% до 53%, з них 34% вважають ситуацію вкрай несприятливою. Лише 4% керівників оцінили інвестиційний клімат як сприятливий, а 9% – як нейтральний.

На другому місці серед негативних факторів, що впливають на інвестиційне середовище України, – корупція, на третьому – слабка судова система. Але очолює список військова агресія проти України. [34 с.1] Представники бізнесу також згадували про такі проблеми як пошкодження власності, трудова міграція, валютні обмеження, високі ціни на енергоносії, неефективні податкові системи, часті зміни в законодавстві та нечіткі процедури мобілізації.

Серед позитивних змін бізнес-лідери відзначили надання Україні статусу кандидата в ЄС, скасування мит і квот на український експорт, «безвіз» з країнами ЄС. 79% інвесторів заявили, що інвестиційне середовище значно погіршилося у другій половині 2022 року, але 17% вважають, що ситуація мало змінилася. Однак прогнози на наступні півроку дещо покращилися: лише 38% очікують, що ситуація буде погіршуватися, тоді як 36% вважають, що вона залишиться такою ж, а 26% очікують покращення до кінця року.

Незважаючи на триваючу війну в Україні, 91% компаній, прийнятих Європейським банком реконструкції та розвитку, продовжать працювати на

українському ринку, а 55% з них навіть планують інвестувати в Україну під час війни [35 с.1]

Особливу увагу інвестори приділяють аграрному сектору, а чіткі інвестиційні механізми створюють можливості для сталого розвитку та впровадження інновацій у галузі. Це дає змогу постійно технологічно, технологічно та організаційно оновлюватися сільськогосподарській виробничій базі, підвищуючи тим самим конкурентоспроможність продукції та самих виробників.

Для досягнення динамічного розвитку та ефективного функціонування сільського господарства необхідні виважена інвестиційна політика та механізми науково-технічного розвитку[36 с.46]. Інвестиційну діяльність у виробництво переробної промисловості сільськогосподарської продукції можна посилити за рахунок мобілізації внутрішніх ресурсів або залучення іноземних інвестицій. Проте сільське господарство є складною та ризикованою галуззю, що підвищує її непривабливість для іноземних інвесторів. Тому необхідно створити сприятливе інвестиційне середовище для мобілізації внутрішніх ресурсів та ефективного інвестування в агропромислове виробництво.

Інвестиційна діяльність у сільському господарстві в країні скорочується також через інші фактори, такі як нестабільна макроекономічна та політична ситуація, світова економічна криза, обмеження купівельної спроможності населення, знецінення національної валюти та низький рівень цін. Хоча потенціал розвитку великий, а потенційна інвестиційна привабливість також дуже висока, на нинішньому рівні обсяг інвестицій становить близько 10% від загального обсягу капітальних інвестицій, що є досить малою часткою.

На даний момент, серед основних факторів, які негативно впливають на діяльність іноземних та вітчизняних інвесторів в українському аграрному секторі, належать:

- нестабільність та невизначеність законодавства в аграрному секторі, особливо щодо питань власності на природні ресурси
- девальвація національної валюти, обслуговування боргів населення та держави
- високий рівень облікової ставки, відповідно, вища вартість кредитів;
- недосконала податкова система, яка часто змінюється;
- відсутність ефективного ринкового механізму регулювання цінових відносин між суб'єктами аграрного ринку;
- низький рівень захисту інвестицій та прав інвесторів. [37 с.11]

Завдяки своєму географічному та економічному значенню та розвиненій інфраструктурі Україна вважається однією з найперспективніших країн для інвестицій у Східній Європі. Інвестори можуть знайти численні інвестиційні можливості в різних секторах України, таких як інформаційні технології, логістика, туризм, виробництво тощо.

Створення Української платформи переваг є важливим кроком у залученні іноземних інвестицій в українську економіку. Платформа дозволяє інвесторам легко знайти необхідну інформацію та оцінити інвестиційний потенціал України. Тому інвестори можуть бути впевнені, що їхні інвестиції не лише принесуть прибуток, а й сприятимуть розвитку української економіки. Використання новітніх технологій та створення таких електронних майданчиків є ключовими чинниками розвитку сучасної економіки. Україна продовжує робити важливі кроки для залучення іноземних інвестицій та розвитку загальної економіки країни.

Очікується, що іноземні інвестори, особливо з Європи, виявлятимуть великий інтерес до післявоєнної України. На Міжнародній конференції з відновлення України (URC 2022), прем'єр-міністр країни Денис Шмигаль представив загальний десятирічний проєкт відновлення України вартістю 750

мільярдів доларів США, який включає 37 мільярдів доларів США інвестицій в аграрний сектор [38 с.1].

У проєкті також окреслено плани залучити 4 мільярди доларів для зрошувальної системи, яка охоплює 1 мільйон гектарів, 7,7 мільярда доларів для виробництва високоцінної сільськогосподарської продукції, \$1,6 млрд доларів для відновлення пошкоджених війною земель, \$5,5 млрд доларів для збільшення виробництва тваринницької продукції та \$1 млрд доларів для сприяння «зеленому» розвитку сектору аграрного господарства країни.

У документі викладено план залучення 6,5 мільярдів доларів до 2032 року для відновлення після війни 10,5 тис. сільськогосподарських підприємств України.

Отже, післявоєнне економічне відродження в Україні може бути досягнуте лише за умови впровадження урядом економічної політики, яка узгоджується з узгодженою та послідовною стратегією, спрямованою на дерегуляцію економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату. Головним пріоритетом цієї стратегії має стати перенесення бюджетного фокуса держави з фінансування різних соціальних програм на фінансування аграрного сектору.

Для подолання найважливіших проблем сільського господарства України у воєнний і повоєнний період необхідно вжити відповідних заходів:

- залучити в управління аграрним сектором висококваліфікованих кадрів: менеджерів, спеціалістів з інформаційних технологій, науковців та фахівців з дрібного сільського господарства;
- зменшити бюрократичні перепони задля розвитку агробізнесу;
- підвищити безпечність та якість продукції, у тому числі розробити заходи щодо підвищення якості продукції;

- розробити та реалізувати низку заходів щодо створення нових перспектив зайнятості та розвитку інфраструктури в сільській місцевості - адаптувати виробництво в аграрному секторі до вимог ЄС;
- створити програми для підтримки дрібного фермерства та допомагати роздрібним торговцям у закупівлі фруктів та овочів усередині країни;
- впроваджувати та створювати програми щодо подальшого технологічного розвитку та цифровізації агросектору;
- сприяти розвитку переробної промисловості в аграрному секторі відповідно до принципів "Нового зеленого курсу" [39 с.1]

Водночас, збільшення обсягів інвестицій призведе до вищих темпів економічного зростання та збільшення надходжень до державного бюджету, які будуть спрямовані на підвищення рівня життя та добробуту громадян України. Іноземні інвестиції є одним із ключів до ринкової та демократичної інтеграції України в Європейський Союз.

Згідно з чинним національним планом, кредити будуть виплачені на:

- відновлення фінансової життєздатності та розв'язання боргових проблем;
- будівництво, модернізація та реконструкція виробничих потужностей;
- придбання сільськогосподарської техніки та обладнання.

Крім того, дуже важливим є забезпечення захисту інвесторів. Хоча Україні дійсно потрібні додаткові іноземні інвестиції, наразі їй бракує інструментів та державних гарантій, необхідних для залучення нових інвестицій та захисту своїх інтересів. Останнім часом було запущено кілька програм залучення інвестицій, одна з яких - Офіс залучення інвестицій.

Рекомендується застосовувати методи спільного інвестування для створення сприятливого середовища для іноземних інвестицій. Уряд може підтримати це, сприяючи розширенню інфраструктури та технологій, які

заохочують інновації, тим самим збільшуючи потоки доходів. Тому закордонні інвестори більш схильні досліджувати багаті ресурси України та створювати середовище, сприятливе для інвестицій.

Серед способів, які допоможуть зробити аграрний сектор України більш привабливим для інвестицій є:

- **Забезпечення законодавчої стабільності:** інвестори прагнуть стабільності та прозорості законодавчого середовища, що сприяє передбачуваності та управлінню ризиками. Для досягнення цієї мети уряд має забезпечити стабільне та прозоре законодавство та підтримувати закони та законопроекти, які сприяють розвитку агропромислового комплексу.
- **Підвищення ефективності виробництва та зниження витрат:** інвестори шукають компанії з ефективними економічними моделями виробництва. Тому сільськогосподарські підприємства мають зосередитись на підвищенні ефективності виробництва, зниженні витрат.
- **Розвиток інфраструктури:** інвестори шукають місця для ефективного інвестування. Для цього необхідно розвивати таку інфраструктуру, як транспорт, логістика та енергетика. Уряд і приватні гравці повинні забезпечити розвиток і модернізацію інфраструктури, яка допоможе збільшити виробництво і збут продукції.
- **Розвиток агробізнес-кооперативів та асоціацій:** розвиток відповідних кооперативів та асоціацій може зменшити витрати, підвищити ефективність виробництва та зробити сектор більш привабливим для інвесторів.
- **Підвищення конкурентоспроможності:** наявний агробізнес повинен підвищити свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках, що зробить галузь привабливою для інвесторів. Для цього аграрним підприємствам необхідно підвищувати якість продукції, впроваджувати нові технології, освоювати нові напрямки, збільшувати кількість експортної продукції [40 с.1]

Для забезпечення ефективного функціонування агропромислового сектору України в майбутньому, мають бути вирішені надзвичайно актуальні питання:

- здійснення державної підтримки аграрної галузі шляхом забезпечення кредитної, фінансової та цінової політики, спрямованої на підтримку виробників сільськогосподарської продукції;
- сприяння розвитку локалізації сучасної сільськогосподарської техніки;
- впровадження ефективної системи землекористування.

Одним із заходів, які вживає держава для підтримки та захисту вітчизняного сільгоспвиробника, є коригування ставок імпортного мита та встановлення квот на зерно. Ефективному функціонуванню аграрного сектору сприятиме встановлення компенсаційних мит на окремі продукти харчування та зниження імпортних мит на передові технології, нову техніку та обладнання.

Як додатковий механізм функціонування та розвитку аграрного господарства на території України, для розкриття змісту загальнонаціонально укоріненого агропродовольчого забезпечення, його особливостей у системі аграрного і сільського розвитку пропонується використовувати основні засади методології агропродовольчих систем.

Виходячи з концепції агропродовольчої системи та принципу допомоги Європейського Союзу як "Ніхто не повинен бути залишений поза увагою", в процесі післявоєнної відбудови напрям змін в українській агропродовольчій системі визначатиметься високоякісними та безпечними продуктами харчування вітчизняного виробництва, отриманими у спосіб, безпечний для довкілля та сільських територій, при визнанні наявності вільного доступу до продовольства.

Важливим методологічним інструментом вирішення цього питання є фактичне забезпечення диверсифікованого доступу на внутрішній ринок шляхом стимулювання попиту на продукцію малих і сімейних фермерських господарств. Якщо агропродовольча політика зосередиться на диверсифікованих продовольчих потребах населення та виробництві продовольства, це призведе до економічного

зростання, підвищує ВВП, покращує загальну структуру всієї економіки країни, поліпшує умови життя та сприяє загальному розвитку людського потенціалу в будь-якому куточку країни. [41 с.12]

За такого підходу до стимулювання розвитку внутрішнього ринку продовольство буде вироблятися, перероблятися і розподілятися в конкретних регіонах на основі стимулювання попиту і пропозиції. За таких умов механізм продовольчого забезпечення не є інфляційним, оскільки попит і пропозиція є взаємозалежними.

Такі взаємовідносини в продовольчій системі базуються на внутрішніх механізмах управління. Тобто вони функціонують відповідно до набору загальних правил, узгоджених між виробниками, споживачами та різними органами влади у відповідних регіонах.

Крім того, забезпечення необхідних механізмів для надання малим та сімейним фермерам різноманітного доступу до ринків шляхом стимулювання попиту на сільськогосподарську продукцію та продовольство створить простір, де зустрічаються покупці та продавці, і всі учасники взаємодіють з різним ступенем взаємозалежності та солідарності.

Горизонтально структурована, національна продовольча система зосереджена на потребах людей і задоволенні цих потреб на місцевому рівні та здатна швидко реагувати на мінливі обставини і нові виклики в міру їх виникнення. Це один з найважливіших системних критеріїв сталої продовольчої системи. Це пов'язано з тим, що на національному рівні неможливо передбачити всі ситуації та зміни, які можуть виникнути в середньо- та довгостроковій перспективі.

Відповідно, динамічний процес розвитку сільського господарства України потребує довготривалих і серйозних зусиль з модернізації агротехнологій і процесів, розвитку відповідної інфраструктури, розвитку системи консалтингових

послуг та ін., що має відповідати вимогам СОТ, та інкорпорації норм і правил законодавства ЄС в законодавство України [42 с.12].

3.2 Відновлення інфраструктури АПК та розширення ринків збуту

Війна негативно впливає на розвиток будь-якої країни, в тому числі і її аграрного сектору. Одним з головних наслідків повномасштабного вторгнення для аграрного сектору України є руйнування інфраструктури та основних комунікаційних мереж. Це призводить як до скорочення виробництва, зниження якості продукції, так і до збільшення витрат на транспортування виробленої продукції та її зберігання. В такому випадку, важливо забезпечити максимально швидке та якісне відновлення зруйнованої інфраструктури та комунікаційних мереж в аграрному секторі України.

Одним з шляхів відновлення інфраструктури та комунікаційних мереж аграрного сектору України є залучення інвестицій. Проте, для залучення інвестицій необхідно створити максимально привабливі та сприятливі умови для інвесторів. Відповідні умови включають стабільність політичної та економічної ситуації в країні, правову стабільність які необхідні для ефективного використання інвестицій та максимізації дії кінцевого результату.

Відновлення інфраструктури та комунікацій аграрного сектору є одним із ключових етапів повоєнного відновлення. Нездатність забезпечити належний рівень інфраструктури та комунікаційних мереж може призвести до того, що сільськогосподарський сектор не зможе запрацювати на максимальну потужність, скоротивши виробництво.

Для ефективного відновлення інфраструктури також необхідно залучити міжнародну допомогу та підтримку. Міжнародні організації можуть надати фінансову допомогу та матеріальні ресурси для відновлення інфраструктури та комунікаційних мереж. Окрім того, можуть здійснюватися та реалізовуватись спільні проекти з відновлення зруйнованих об'єктів та комунікаційних мереж.

Підвищення ефективності умов праці в аграрному секторі та покращення продуктивності працівників українського АПК має вирішальне значення для забезпечення ефективної роботи та розвитку галузі. Для повної реалізації поставленої мети необхідно здійснювати комплексні заходи щодо підвищення рівня кваліфікації працівників. Підвищення ефективності виробничої техніки і технологій також є важливим у підвищенні продуктивності аграрного сектора.

Використання сучасного обладнання та автоматизації дозволяє значно знизити вартість робочої сили та підвищити продуктивність. Крім того, важливо підтримувати належний рівень догляду за обладнанням, щоб зберегти його ефективність і продуктивність та забезпечити належну оплату праці працівників аграрного сектору, це підвищить мотивацію та покращить якість роботи. Додатково до цього, важливо забезпечити належні умови праці, включаючи безпеку та здоров'я працівників [43 с.45].

Водночас, розширення ринку збуту є додатковим важливим фактором для післявоєнного розвитку українського агросектору. Зрілий і стабільний ринок збуту сприятиме збільшенню виробництва та експорту продукції, збільшенню прибутків і підвищенню економічної стабільності в секторі в цілому. Одним із методів досягнення цілі є сприяння розширенню ринку збуту шляхом створення середовища, сприятливого для експорту продукції. Серед варіантів, які спрощують експорт виробленої агропродукції до закордонних ринків, є створення зон вільної торгівлі як з окремими країнами, так і з економічними союзами (СЄ, АСЕАН)

Україна має чинні договори про зону вільної торгівлі з 47 країнами світу, які охоплюють більш ніж 800 млн споживачів по всьому світу. Відповідно, Україна могла б стати одним із найсильніших світових експортерів сільськогосподарської продукції, але для цього вона повинна спочатку покращити якість продукції та підписати додаткові договори про ЗВТ з країнами, які вже є найбільшими імпортерами української агропродукції задля полегшення процедури імпорту/експорту продукції для кожної зі сторін, що максимально

сприятиме як поліпшенню загального іміджу, так і сприятиме подальшому збільшенню каналів експорту сільськогосподарської продукції на нові ринки. Крім того, важливо створити та реалізувати успішну маркетингову та просувальну стратегію товарів на міжнародному ринку.

Ще одним підходом до сприяння розвитку ринку збуту є надання фінансової допомоги малим і середнім агрокомпаніям. Багатьом малим сільськогосподарським організаціям в Україні бракує фінансових можливостей для розширення виробництва та участі на міжнародному ринку. Держава може сприяти цьому, надаючи фінансову допомогу через інструменти з низькими процентними ставками та дотації для розвитку бізнесу. Також важливо враховувати бажання та потреби споживачів на міжнародних ринках. Споживачі все більше стурбовані якістю продукції та її дотриманням міжнародних правил. Як наслідок, аграрний сектор України має намагатися виробляти продукцію високої якості та екологічно чисту, яка відповідає міжнародним стандартам і вимогам.

Щоб мати успіх на міжнародному ринку, аграрний сектор має отримати підтримку з боку держави. Зокрема, надзвичайно важливим є створення експортної інфраструктури, включаючи порти, залізниці та дороги, що сприятиме швидкому та ефективному транспортуванню продукції на міжнародні ринки. Наголошено, що успішний розвиток аграрного сектору залежить від створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу. Для цього необхідно вирішити питання щодо земельного законодавства, права власності на землю та основних принципів функціонування земельних відносин.

Аграрний сектор є важливим елементом економіки України, тому забезпечення його економічної безпеки та стійкості є одним з ключових завдань держави та інших зацікавлених сторін. Обов'язки уряду та інших зацікавлених сторін у забезпеченні довгострокової життєздатності та безпеки аграрного

сектору в Україні є численними. Серед основних та найбільш важливих можна виділити наступні:

- По-перше, держава має гарантувати сприятливий економічний клімат та розробити ефективні методи регулювання ринку. Наприклад, підтримка фінансових механізмів і програм, спрямованих на стимулювання виробництва та експорту сільськогосподарської продукції.
- По-друге, інші зацікавлені сторони, зокрема установи, що займаються дослідженнями та бізнесом, також можуть відігравати значну роль у розвитку та збереженні економічної життєздатності сільськогосподарського сектора. Бізнес може сприяти інноваціям і впровадженню передових технологій, які підвищують продуктивність і конкурентоспроможність. Науково-дослідні установи можуть допомогти розв'язати проблеми, пов'язані зі збільшенням продуктивності та якості продукції.
- По-третє, надзвичайно важливо сприяти відкритому обговоренню та партнерству між урядом та іншими сторонами для розв'язання проблем і розробки стратегії розширення сільського господарства. Це може бути досягнуто різними методами, включаючи створення робочих груп, обговорення із зацікавленими сторонами, проведення публічних обговорень та інші методи комунікації.
- По-четверте, уряд та інші сторони повинні заохочувати та підтримувати сільськогосподарські дослідження та розробки з метою підвищення якості продукції та зниження витрат. Крім того, вкрай важливо сприяти розвитку інновацій і переходу до більш екологічно чистих і сталих технологій.

Крім того, має бути забезпечений належний рівень допомоги сільськогосподарським організаціям, зокрема щодо фінансової та технічної допомоги, створення сприятливих умов для розвитку та збільшення капіталу. У цей момент існують певні програми від міжнародних партнерів щодо підтримки

українських агровиробників. серед них можна виділити програми агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

Основний принцип відповідних програм - забезпечити виробникам механізмів та можливостей задля пом'якшення ризиків для продовольчої безпеки країни та світу, зберегти виробничий потенціал для відбудови повоєнної української економіки.

Серед основних проєктів, які діють, можна назвати:

- Програма USAID з сільського розвитку (АГРО), що розрахована на п'ять років (до 2024 р.) та має загальний бюджет 35 млн дол. США. Мета програми: прискорення економічного розвитку сільських громад України шляхом покращення управління в сільськогосподарському секторі, що сприятиме розвитку більш продуктивних, сучасних та прибуткових мікро, малих та середніх сільськогосподарських підприємств та покращення продуктивності та доступу до ринків у цільових ланцюгах доданої вартості, удосконалення функцій підтримки та нормативно-правової бази у аграрному секторі. Фінансування надається для підтримки 3 тис. сільськогосподарських виробників 13 областей, які особливо потерпіли від війни [44 с.1].

- Проєкт «Кредитні ресурси для сільськогосподарських виробників» розрахований на сім років (до 2023 р.) та має загальну вартість 8,9 млн дол. США. Завдяки проєкту USAID 2241 аграрне підприємство отримало доступ до потрібних фінансових ресурсів. Поряд із цим проєкт допомагає кредитним спілкам аналізувати ринок та формувати довготермінові партнерські стосунки з с/г виробниками – що забезпечує українському агросектору додаткову підтримку за важких умов воєнного часу. [45 с.1]

- У липні 2022 року агентством було запущено ініціативу «Ініціативу стійкості сільського господарства в Україні» на загальну суму 100 мільйонів доларів. Ініціатива AGRI-Україна зосередить свою увагу на нагальних викликах, що постають у сфері експорту української аграрної продукції, але поряд із цим

сприятиме забезпеченню ширших потреб українських сільськогосподарських виробників і подальшому виробництву продукції у 2023-2024 роках. Ініціатива розширить доступ аграріїв до матеріалів, що є критично важливими для аграрного виробництва – таких, як насіння, добрива, необхідна техніка та пестициди; вона також допоможе збільшити потенціал відповідної інфраструктури та здатність ефективно здійснювати експорт аграрної продукції, розширити доступ виробників до фінансування та спроможність українського бізнесу до здійснення сушки, тимчасового зберігання та переробки продукції сільського господарства. У рамках цих заходів Агентство вже надало насіння, добрива, пестициди та інші матеріали понад 8 тис. с/г виробників, що складає близько 14% зареєстрованих в Україні підприємств агросектору. [46 с.1].

Підприємства та інші організації, державні чи ні, відіграють значну роль у просуванні та розвитку сектору аграрного господарства України. Вони можуть допомогти уряду в здійсненні реформ і створенні ідеального середовища для розвитку уряду.

Крім того, бізнес і громадські організації можуть впливати на формування політики в галузі, розвиток нових технологій і впровадження нових стандартів. Значну роль у розвитку аграрного сектору може відіграти бізнес, фінансуючи сільськогосподарські організації та впроваджуючи нові методи. Багато компаній уже зацікавлені у підвищенні якості своєї продукції та забезпеченні її відповідності міжнародним стандартам якості.

Додатково, вони можуть створювати нові робочі місця та покращувати рівень життя сільського населення, підтримувати уряд у здійсненні реформ, які сприятимуть розвитку аграрного сектору, надавати підтримку уряду у розробці та реалізації планів і програм.

3.3 Принципи та процедури відшкодування збитків агропідприємств

Заміна пошкоджених та втрачених виробничих фондів є важливою складовою післявоєнного відновлення, але недостатньою для відродження українського сільського господарства. Фермерам потрібні оборотні кошти для закупівлі насіння, палива та добрив, а також для оплати праці робітників і землевласників. Через втрати, яких вони зазнали з початку війни, більшість господарств опинилася в скрутному становищі. За оцінками, фермерам знадобиться \$12,6 млрд для відновлення виробництва, тобто закупівлі необхідних засобів виробництва та оплати постачальникам землі та робочої сили. Крім того, 0,9 мільярда доларів США знадобиться для покриття проблемних кредитів і надання банкам нових коротко- та середньострокових кредитів фермерським господарствам.

В свою чергу, в Україні на даний момент складно визначити ступінь збитків і руйнувань, тому в цей момент вкрай важливо задокументувати та зафіксувати збитки, щоб отримати фінансову підтримку від держави. Уряд вимагає, щоб усі втрати та пошкодження майна були задокументовані не лише для отримання компенсації, а й для встановлення воєнних злочинів, скоєних Російською Федерацією в Україні.

На сьогодні нормативно-правовими актами, які описують порядок відшкодування збитки, завданої бізнесу внаслідок вторгнення, є:

- Порядок, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326, «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації

Фундаментальні принципи оцінки пошкодження майна та майнових прав, заподіяних збройним вторгненням Російської Федерації, базуються на міжнародних стандартах оцінки, обліку та звітності, державних законах та інших правових нормах. Оцінка ситуації, а також основні принципи Світового банку щодо оцінки шкоди, розроблені організаціями, визнаними міжнародною спільнотою,

використовуються для оцінки шкоди, завданої державній, громадській та приватній власності як внаслідок бойових дій, тероризму, ракетно-бомбових ударів Російської Федерації по території України. [47 с.2]

- Методика, затверджена Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167, «Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану». Відповідний документ визначає порядок розрахунку збитків, завданих державі, органам місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання та громадянам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або забруднення ними ґрунтів, стихійного лиха. Методологія використовується для розрахунку ступеня шкоди землі та ґрунту внаслідок збройного насильства та конфлікту під час надзвичайних ситуацій або офіційного права. [48 с.1]

- Методика, затверджена Наказом Мінагрополітики від 18.05.2022 № 295 «Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації». Документом визначаються наслідки та збитки, завдані земельному фонду України, порядок визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, обстеження земель, проведення комісії для визначення збитків власників землі та відповідних землекористувачів, висновків землеустрою, оцінки земель, оригіналів документів, реєстрів бухгалтерського обліку, господарської, бухгалтерської та іншої звітності, даних бухгалтерського обліку органів і організацій, проектно-кошторисної документації, земельних ділянок. відомості про державний земельний кадастр, документи із землеустрою та інші документально підтверджені факти [49 с.2].

У кінцевому підсумку витрати власників землі та землекористувачів, пов'язані з відновленням зруйнованих внаслідок бойових дій земель, створенням

інженерних та оборонних споруд, огорож, контрольно-пропускних пунктів та інших аспектів проєкту землеустрою держави щодо відновлення сільськогосподарської землі, що постраждали від війни, як встановлено згідно з Правилами розроблення проєктів робіт, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2022 р. № 86.[50 с.2]

Процедура розрахунку збитків проводиться окремо в різних векторах, основними з яких є:

- Втрата земельних активів - цей напрям включає втрату земельних активів, а також втрачений з ними дохід.
- фінансові збитки корпорацій - це включає втрату всіх видів власності, включаючи знищення майна та неможливість ведення бізнесу, а також втрату доходів через перешкоджання господарській діяльності.

Фіксація пошкоджень - це збір доказів і документів, які підтверджують пошкодження. Логіка фіксації аналогічна процедурі, яка використовується і в мирний час (наприклад, через стихійні лиха). Звичайно, через конфлікти та часті обстріли доступні не всі способи та методи збору відповідних руйнувань.

Відповідно до чинного законодавства доказами є:

- документи, що були видані державними органами;
- документи, видані постраждалими сільськогосподарськими підприємствами (у тому числі відео- та фотоматеріали);
- показання свідків.

Тому фіксація збитків у сільськогосподарській галузі є одним з ключових аспектів післявоєнної відбудови країни. Відбудова має бути здійснена всіма можливими засобами, адже це один із багатьох доказів воєнних злочинів проти України.

Крім того, зробити це зараз неважко завдяки технологіям і урядам, які наполегливо допомагають громадянам. Одним із прикладів є проєкт «Росія заплатить», що був створений аналітичним центром Київської школи економіки. На сайті проєкту кожен охочий може надати інформацію про збитки, завдану Україні війною. У майбутньому ця інформація буде використана як доказ для відшкодування збитків у міжнародних судах.

Портал «Росія заплатить» спрямований на збір інформації про фізичні пошкодження інфраструктури країни та житла громадян. Проєкт має на меті зафіксувати, верифікувати, проаналізувати та оцінити збитки, завдані війною українській інфраструктурі. В рамках проєкту буде створено реєстр пошкоджень та агреговану базу даних матеріальних збитків. Зібрані дані та оцінки збитків будуть використані для:

- документування воєнних злочинів і порушень прав людини;
- позовів проти Росії: позови до міжнародних судів вимагають подання об'єктивних доказів та складення реєстру пошкоджених об'єктів з визначенням витрат за затвердженою методологією
- для відшкодування індивідуальних втрат та збитків, завданих військовим вторгненням.
- для отримання репарації та компенсацій від країни-агресора для відновлення та відбудови України.

Інформація про збитки базуватиметься на тисячах офіційних звітів про втрати по всій Україні, наданих громадянами, органами влади та місцевого самоврядування, а також на аналізі офіційних джерел. Будь-яка особа - власник майна може надати інформацію про завдані війною пошкодження майна, зокрема житла, за допомогою сайту, чат-бота та додатку «Київ Цифровий».

Надана інформація має бути повністю достовірною. Зокрема, слід якомога детальніше заповнити форму на порталі, додати наявні фото та відео відповідного об'єкта та, за можливості, контакти свідків.

Особам, які надають інформацію для знищення, гарантується конфіденційність. Крім того, інформація про конкретні руйнування не буде оприлюднена, оскільки на період воєнного стану оприлюднюватиметься лише загальна статистика.

Висновки до третього розділу

В тексті було досліджено комплекс викликів, з якими стикається аграрний сектор України в контексті збройного конфлікту, висвітлюючи різні аспекти, стратегії та принципи, які є вирішальними для його відновлення та сталого розвитку. Загалом розглядається кілька ключових питань:

- Україна, переживучи військову агресію, має визначити подальший план відновлення аграрного сектора. Стратегії включають заохочення іноземних грошей до інвестування, створення аграрної інфраструктури, сприяння кредитуванню та субсидюванню. Держава також сприяє національній підтримці та захисту вітчизняного споживача сільськогосподарської продукції через цінове регулювання та квотування. Збільшення інвестицій та модернізація галузі безпосередньо впливають на шляхи досягнення аграрним сектором України сталого розвитку.
- Державна підтримка та розвиток інфраструктури: державне регулювання має вирішальне значення для сприяння зростанню сільськогосподарського сектора. Це включає створення експортної інфраструктури, такої як порти, залізниці та дороги, щоб забезпечити ефективну доставку продукції на міжнародні ринки. Крім того, підтримка малих і середніх сільськогосподарських підприємств шляхом надання кредитів і субсидій під низькі відсотки може стимулювати зростання. В свою чергу, співпраця між урядом, бізнесом та науковими установами має вирішальне значення для розвитку сільськогосподарського сектора. Відкритий діалог, партнерство та інноваційні підходи допомагають розв'язувати проблеми та стимулювати зростання.
- Механізм компенсації збитків, завданих війною: для отримання компенсації збитки від війни повинні бути належним чином задокументовані. Для полегшення цього процесу було створено різноманітну правову та нормативну базу. Такі проєкти, як «Росія заплатить», спрямовані на збір і зберігання даних про збитки для подальшої компенсації та можливих судових позовів. Попри

виклики, пов'язані зі збройним конфліктом, аграрний сектор України все ще має потенціал для відновлення та зростання. Шлях до успіху включає покращення якості продукції, розвиток інфраструктури, дотримання законодавства споживачами, державну підтримку та спільні зусилля між різними зацікавленими сторонами.

Ефективне документування збитків є важливим не лише для фінансової компенсації, але також може служити доказом воєнних злочинів. Впроваджуючи ці стратегії та принципи, Україна може працювати над світлим майбутнім свого аграрного сектору.

ВИСНОВКИ

В цій кваліфікаційній магістерській роботі були досліджені роботи та публікації іноземних та державних діячів, на основі яких було отримано результати, що дозволяють визначити галузь агропромислового комплексу як багатогалузеву виробничу систему. Саме аналіз впливу війни на аграрний сектор України закладає основу для подальшого розвитку цього питання у сфері відновлення економічного потенціалу України.

У першому розділі кваліфікаційної магістерської роботи розглянуто такі важливі аспекти, як визначення основних концепцій та галузевих структур, основні функції органів управління аграрною галуззю.

Визначено загальні цілі діяльності галузі які включають задоволення основних потреб населення в сільськогосподарських продуктах, забезпечення продовольчої безпеки та максимальне покращення наявних умов роботи для працівників аграрного сектору. Виділено основні методи регулювання комплексу сільського господарства, подана інформація щодо елементів організаційної системи відтворення земельних ресурсів, а також розтлумачені основні функції та завдання державних органів в регулюванні діяльності сільськогосподарських комплексів. На основі аналізу було описано модель "сільського господарства, що підтримується громадою", в основі якої лежить фінансування та постачання продуктів виробництва лише в межах конкретної громади.

Теоретико-методологічний розділ дозволив більш глибоко зрозуміти основні засади розвитку агропромислового комплексу і принципи діяльності в Україні.

В аналітико-дослідницькому розділі магістерської роботи було проведено оцінку збитків, завданих військовими діями РФ на території України, таких як кількість пошкоджених та знищених агрокультур, сільськогосподарського обладнання, втрати чисельності худоби, свіських тварин та птиці та загальна вартість як всього знищеного та вкраденого майна, так і збитки від завданної шкоди. Було встановлено, що після початку вторгнення об'єми експорту

агропродовольчої продукції суттєво впали, порівняно з показниками попередніх років. Аналіз показав, що проблеми експорту пов'язані не лише з прямими військовими діями на землі, а й з блокадою Росією українських портів - основного шляху реалізації Української продукції закордон. Аналіз нових експортних регіонів дозволив оцінити конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість української аграрної продукції на нових ринках, виділити новий регіон для можливості подальшого нарощення експорту готової продукції. Додатково було досліджено можливість відновлення аграрної промисловості України, проведено оцінку щодо можливих площ посівів та об'ємів виробництва окремих зернових культур.

Загалом результати дослідження дозволили зробити висновок про те, що Україні має низку проблем з експортом готової продукції, відсутністю належної додаткової інфраструктури для експорту, зокрема портової та транспортної, проте існують перспективи для його вдосконалення та оптимізації.

В заключному розділі роботи були запропоновані рішення, які можуть суттєво вплинути на подолання найсерйозніших наявних проблем в сільському господарстві в Україні. Зокрема, важливо спонукати покращення якості управління, що є одним із ключових факторів успішного розвитку сільськогосподарського сектору. Для цього необхідно залучити до подальшого управління аграрним комплексом фахівців високої кваліфікації. Також важливими є розробка та відповідна реалізація створення нових перспектив зайнятості та розвитку інфраструктури в сільській місцевості. Необхідною є добре продумана політика розвитку агропромислових бізнес-кооперативів, що сприятиме укріпленню зв'язків між галуззю та наукою та зміцнюватиме взаємодію між різними галузями.

Здійснення державної підтримки аграрної галузі та сприяння розвитку локалізації виробництва сучасної техніки для сільського господарства сприятиме ефективному розвитку сільськогосподарського сектору в майбутньому. В свою чергу, забезпечення правильної кредитної, цінової та фінансової політики дозволить більш раціонально визначити потреби та можливості компаній -

виробників агропромислової продукції та розробити більш ефективні фінансові механізми підтримки їх розвитку.

Залучення іноземних інвестицій є одним із найважливіших завдань для України, і сукупність заходів, таких як гарантування сприятливого економічного клімату в країні, впровадження ефективної системи землекористування, забезпечення законодавчої стабільності можуть суттєво сприяти досягненню спільних цілей.

В умовах війни та повоєнного відновлення в Україні розробка та реалізація ефективної стратегії відновлення інфраструктури агропромислового комплексу та можливості щодо розширення ринків збуту готової продукції стає особливо важливим завданням. Для цього необхідно приділити особливу увагу покращенню дипломатичних відносин між наявними країнами - імпортерами продуктів сільського господарства, так і потенційними, а також розробці та ратифікувати нові угоди щодо вільної торгівлі задля спрощення процедури експорту. Основною метою відбудови має бути трансформація економіки та агросектору України шляхом модернізації — не лише її інфраструктури, а й економічних інститутів. Зміцнення потенціалу виробництва аграрної продукції, створення нового та дієвих програм щодо подальшого технологічного розвитку та цифровізації сільськогосподарського сектору, зменшення бюрократичних перепон є основними важливими задачами, що постають перед країною.

Насамкінець слід підкреслити, що розвиток аграрного сектору України є одним із головних пріоритетів країни. Необхідність розвитку визначається економічними, соціальними та політичними факторами. Дослідження показують, що досягнення позитивних результатів у цій сфері потребує комплексних зусиль із залучення інвестицій, розвитку інфраструктури, вдосконалення нормативно-правової бази, підтримки малого та середнього підприємництва, підвищення якості освіти та кваліфікації персоналу. Але розвиток сектору в Україні буде успішним лише за умови спільної роботи держави, бізнесу та людей. Тільки таким чином ми можемо створити сприятливе економічне середовище для кожного

регіону, тим самим сприяючи сталому розвитку регіональної економіки та, зрештою, розвитку всієї країни

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Аграрно-промисловий комплекс - Велика Українська Енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Аграрно-промисловий_комплекс. (Дата звернення: 18.10.2023).
2. Urbanization - The World Factbook. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/urbanization/>. (Дата звернення: 18.10.2023).
3. П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України: монографія. Київ: УААН, 2002. 60 с.
4. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє: В 3-х т. Т.2. – Київ: Інститут аграрної економіки, 2001. 311 с.
5. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/КР210179?an=29&ed=2023_04_21 (Дата звернення: 22.10.2023)
6. Верховна Рада України - Закон України "Про фермерське господарство ". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>
7. Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 121 с.
8. Верховна Рада України - Господарський Комплекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (Дата звернення: 22.10.2023).
9. Трегобчук В.Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АГК: проблеми, напрями і механізми. Київ 2006, 65 с.
10. Юридична енциклопедія : В 6 -ти т. Т 1-6 / НАН України. - Київ: Видавництво "Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004

- 11.** Закон України "Про споживчу кооперацію (Відомості Верховної Ради України" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12#Text>. (Дата звернення: 24.10.2023)
- 12.** Мироненко М.Ю. Державне регулювання економіки АПК URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/ebook/tpdu/2011-3/doc/2/13.pdf> (Дата звернення: 26.10.2023)
- 13.** I.Marković, M.Marković. Agricultural protectionism of the European Union in the conditions of international trade liberalization. 2014, p. 440
- 14.** Молдован Л. В. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах глобалізації. Київ, 2014р.
- 15.** Червен І.І. Аграрний ринок вимагає зваженої цінової політики .Київ, 2007.
- 16.** Матвеев М. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. Аналітика. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny> (Дата звернення: 26.10.2023)
- 17.** Русан В. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryny-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik> (Дата звернення: 26.10.2023)
- 18.** KSE: Agricultural War Damages, Losses, and Needs Review. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/05/RDNA2.pdf>
- 19.** Терещук А. Топ-10 країн-імпортерів української аграрної продукції під час війни. 2023, 766 с.
- 20.** Тореро М. Війна в Україні спровокувала різке зростання цін на продовольство. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3748502-maksimo-torero-golovnij->

[ekonomist-prodovolcoi-ta-silskogospodarskoi-organizacii-oon-fao.html](https://www.fao.org/ukr/ekonomist-prodovolcoi-ta-silskogospodarskoi-organizacii-oon-fao.html). (Дата звернення: 27.10.2023)

21. Агросектор України: вплив війни та перспективи. URL:

<https://dlf.ua/ua/agrosektor-ukrayini-vpliv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/> / (Дата звернення: 27.10.2023)

22. Агросектор України: вплив війни та перспективи відновлення:

<https://dlf.ua/ua/agrosektor-ukrayini-vpliv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/>. (Дата звернення: 29.10.2023)

23. Цілі сталого розвитку. Добровільний національний огляд. URL:

<https://mof.gov.ua/storage/files/Цілі%20Сталого%20розвитку%20-%20Добровільний%20національний%20огляд.pdf> / (Дата звернення: 29.10.2023)

24. Сезон закінчено: як аграрний експорт зміг утриматися на довоєнних показниках. URL: <https://mind.ua/publications/20259450-sezon-zakincheno-yak-agrarnij-eksport-zmig-utrimatisya-na-dovoennih-pokaznikah>. (Дата звернення: 29.10.2023)

25. Через війну аграрії зазнали значних втрат і потребують підтримки.

Мінагрополітики має бути модератором і допомагати їм.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/через-війну-аграрії-зазнали-значних-втрат-і-потребують-підтримки-мінагрополітики-має-бути-модератором-і-допомогати-їм>-taras-vysotskyi. (Дата звернення: 29.10.2023)

26. Україна цього року експортувала агропродукції на 21,1 мільярдів доларів.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-tsoho-roku-eksportovala-ahroproduksii-na-211-miliardiv-dolariv-iuliia-svyrydenko> (Дата звернення: 01.11.2023)

27. У Нацбанку озвучили прогноз врожаю зернових у 2023 році. URL:

<https://agropolit.com/news/24950-u-natsbanku-ozvuchili-prognoz-vrojaju-zernovih-u-2023-rotsi> (Дата звернення: 01.11.2023)

- 28.** В Україні намолочено майже 51 млн. тонн. URL: <https://minagro.gov.ua/news/v-ukrayini-namolocheno-majzhe-51-mln-tonn-zerna> (Дата звернення: 29.10.2023)
- 29.** На відновлення сільського господарства України після війни може піти 20 років. URL: <https://superagronom.com/news/17327-na-vidnovlennya-silskogo-gospodarstva-ukrayini-pislya-viyni-moje-piti-20-rokiv> (Дата звернення: 01.11.2023)
- 30.** KSE Argocenter Working Paper - Agricultural Outlook. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/06/outlook_issue-3_2050-current-state.pdf. (Дата звернення: 01.11.2023)
- 31.** О.В. Шубравська. Корпоратизація аграрного сектора економіки України. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/329.pdf> (Дата звернення: 01.11.2023)
- 32.** Ресурсне забезпечення ОТГ та її маркетинг. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/204/Ресурсне-забезпечення-ОТГ.pdf> (Дата звернення: 01.11.2023)
- 33.** Війна показала важливість агросектору. Як узяти нові висоти. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/839762.html> (Дата звернення: 01.11.2023)
- 34.** Кінах М. Чи можливі інвестиції під час війни? URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/chi-mozhlyvi-investiciyi-pid-chas-viyni.html> (Дата звернення: 01.11.2023)
- 35.** Данилишин Б.М 55% компаній збираються інвестувати в Україну навіть у воєнний час: ситуація в економіці та на фінансових ринках URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/525844_55_kompaniy_zbirayutsya_investuvati.html (Дата звернення: 02.11.2023)
- 36.** Марухленко О.В. Роль інвестиційної політики в забезпеченні суспільного. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2019/12-2019/11.pdf> (Дата звернення: 02.11.2023)

- 37.** Антонюк К.Г Дослідження основних показників економічного розвитку України на ринку інвестицій. Київ, КНТЕУ 2020. 6 с.
- 38.** Якою буде повоєнна відбудова: Україна представила план на 750 мільярдів доларів URL: <https://portal.lviv.ua/news/2022/07/04/yakou-bude-povoenna-vidbydova-ukraina-predstavyla-plan-na-750-mlrd-dol> (Дата звернення: 02.11.2023)
- 39.** Сільське господарство України в умовах воєнного стану: уроки для суспільства і політиків URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9288> (Дата звернення: 04.11.2023)
- 40.** Не спізнитися на "український потяг". Чому Україна цікава для інвестування вже зараз та які сфери найбільш перспективні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/>. (Дата звернення: 04.11.2023)
- 41.** Бородіна О.М. Аграрна політика для селянських фермерських господарств та їх об'єднань: світовий досвід для України: монографія. Київ Національна академія наук України ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2021. 274 с.
- 42.** Прокопенко К.А. Малі аграрні підприємства в аграрному секторі 104 с.
- 43.** Штанько М.О Технічні засоби збільшення продуктивності виробництва зернових культур
- 44.** Міністерство Аграрної Політики Та продовольства України - Програма USAID АГРО розширить доступ українських агровиробників до кредитів через партнерство з приватним сектором. URL: <https://minagro.gov.ua/news/programa-usaid-agro-rozshirit-dostup-ukrayinskih-agrovirobnikiv-do-kreditiv-cherez-partnerstvo-z-privatnim-sektorom>. (Дата звернення: 05.11.2023)

45. Спільно з українськими кредитними спілками USAID допомагає українським с/г виробникам працювати під час. URL:

<https://www.usaid.gov/uk/ukraine/news/jun-24-2023-how-usaid-partners-credit-unions-keep-ukraines-dairy-farms-working-wartime> (Дата звернення: 05.11.2023)

46. USAID: Agriculture Resilience Initiative - Ukraine. URL:

<https://www.usaid.gov/ukraine/agriculture-resilience-initiative-agri-ukraine> (Дата звернення: 05.11.2023)

47. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : за станом на 20 березня 2022
Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022. №326

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-п#Text>

48. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану: за станом на 4 квітня 2022. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022. №167

49. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації: за станом на 18 травня 2022. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022. №295

50. Про затвердження Правил розроблення робочих проектів землеустрою: за станом на 2 лютого 2022. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2022. №86

Копія тез доповіді/статті
5-ї міжнародної студентської наукової конференції
«ЦИФРОВІЗАЦІЯ НАУКИ ТА СУЧАСНІ ТRENДИ ЇЇ РОЗВИТКУ»
(24 Листопада 2023 року)

МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
УКРАЇНИ

У сучасному світі війна стала складною реальністю, яка має глибокий вплив на всі аспекти суспільства. Аграрний сектор, який є багатогалузевою виробничою системою, яка включає сільське господарство та є однією з основних складових національної економіки, не залишається осторонь від цих викликів [1]. Вторгнення РФ на територію України змінило умови функціонування аграрного сектору, викликавши серйозні перетворення і вплив на всі суб'єкти господарювання, від дрібних фермерів до великих агропромислових підприємств.

У цьому плані вплив військових дій на аграрний сектор України має одне з вирішальних значень. Через високу вразливість як загальнодержавної, так і міських економік, більшість агропідприємств як України загалом, так і агровиробництва, що є звільнені від окупації або досі знаходяться на території, що є окупованою РФ стикаються з багатьма проблемами функціонування та розвитку. Відповідні виклики вимагають пошуку нових шляхів розвитку.

У період загострення проблем в аграрному секторі все більш актуальним стає забезпечення стратегічної підтримки його розвитку за допомогою різноманітних фінансових елементів, таких як спрощене оподаткування, внутрішні та зовнішні інвестиції та кредити. Вирішення актуальних питань діяльності аграрної галузі України під час війни потребує прогнозування показників підтримки сектору АПК з урахуванням впливу основних інструментів державного регулювання на процес підтримки.

Наявні механізми підтримки розвитку сектору АПК дає змогу:

- забезпечити потреби представників аграрного сектору в джерелах кредитування;
- створити конкурентної системи оподаткування аграрної продукції;
- запустити ефективну програму страхування учасників господарювання в аграрному секторі;
- визначити пріоритети фінансової підтримки галузі; [2].

В свою чергу, запорука реалізації механізму підтримки розвитку сільського господарства полягає в науковому та об'єктивному характері. Забезпечення відповідності цим характеристикам унеможливить будь-яке суб'єктивне втручання, яке перешкоджатиме здатності неринкових механізмів регулювати аграрний сектор. Окрім того, ці характеристики є основою для вибору конкретних форм, засобів та інструментів національного фінансового регулювання в аграрному секторі [3].

Висновок: Вплив війни на сільськогосподарський сектор України підкреслює значні виклики, з якими стикається бізнес, і нагальну потребу в розвитку галузі. В даний момент, сфера АПК є економічно крихкою, а умови праці в агробізнесі непередбачуваними, що вимагає повністю нових рішень для подовження її функціонування, так і подальшого розвитку. Для забезпечення розвитку галузі визначені механізми надання фінансової підтримки, в тому числі через спрощене оподаткування та інвестиції. Коли сільськогосподарська галузь стикається з руйнівними наслідками військового конфлікту, методи підтримки, такі як схеми кредитування та страхування, мають вирішальне значення на розвиток сільськогосподарського сектору.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1.** Щуревич Л.М. Інноваційні перспективи в розвитку аграрного сектору в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №10. С. 101-105.
- 2.** Гриник І.В. Проблеми і перспективи наукового забезпечення трансферу інновацій в АПК. Методичні підходи створення інновацій та трансферу об'єктів інтелектуальної власності у агровиробництво / під ред. В.П.Ситника, В.В.Кириченка. Х., 2008. С. 16-20.
- 3.** Лайко П.А. Удосконалення інноваційної діяльності в АПК – вимоги часу. Економіка АПК. 2007. №12. С.85-91

КОРОТКИЙ ЗВІТ ПОДІБНОСТІ

Ім'я користувача:
Економічної теорії Журба Тетяна

ID перевірки:
1015938859

Дата перевірки:
24.11.2023 15:06:03 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
24.11.2023 15:06:40 EET

ID користувача:
100005720

Назва документа: Сенюк Г.А. Аналіз впливу війни на аграрний сектор України

Кількість сторінок: 73 Кількість слів: 13359 Кількість символів: 109496 Розмір файлу: 125.86 KB ID файлу: 1015611040

6.7% Схожість

Найбільша схожість: 0.78% з Інтернет-джерелом (http://www.rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/15-2_2023/Z)

4.6% Джерела з Інтернету 320 Сторінка 75

4.1% Джерела з Бібліотеки 421 Сторінка 78

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел